

บทที่ 4

บทเปรียบเทียบ และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง

ตามแนวคิดของหลักการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป (Generally Accepted Accounting Principles) หลักการกำกับดูแลสถาบันการเงิน (Financial Institution Supervision) และหลักการเพื่อการจัดเก็บภาษีให้แก่รัฐ (Tax Purpose) ซึ่งกล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ได้นำมาสู่การวางหลักเกณฑ์แห่งการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญ ตามมาตรฐานการบัญชี หลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย และหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร ซึ่งกล่าวมาในบทที่ 3 นั้น แม้วัตถุประสงค์หลักแห่งการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และจำหน่ายหนี้สูญ จะเพื่อต้องการทราบข้อมูลทางการเงินเกี่ยวกับสถานะของลูกหนี้ที่เป็นสินทรัพย์ของกิจการที่แท้จริงในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี และมีการนำลูกหนี้ส่วนที่คาดว่าจะเรียกเก็บเงินไม่ได้หรือที่เรียกเก็บเงินไม่ได้แน่ชัดมาถือเป็นรายจ่ายของกิจการ เพื่อปรับลดจำนวนลูกหนี้ที่ปรากฏในบัญชีของสถาบันการเงินเช่นเดียวกัน แต่เนื่องจากแต่ละหลักการมีวัตถุประสงค์ปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญของแต่ละหลักเกณฑ์ จึงมีทั้งส่วนที่สอดคล้องต้องกัน และมีทั้งส่วนที่แตกต่างกันด้วยเช่นกัน ในบทนี้จะขอทำการเปรียบเทียบถึงข้อแตกต่างและข้อสอดคล้องของทั้งสามหลักการ รวมทั้งวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการวางหลักเกณฑ์ของหลักการทั้งสาม ดังต่อไปนี้-

1. ศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การเพื่อหนี้สงสัยจะสูญ และจำหน่ายหนี้สูญ

การศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญ ระหว่าง มาตรฐานการบัญชี หลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย และหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรนี้ เพื่อจะพิจารณาให้ได้ข้อสรุปแห่งหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องและเหมาะสมแก่การใช้ร่วมกัน หรือที่ควรแตกต่างกันของทั้งสามหลักการ ทั้งนี้ ข้อยุติที่ได้ต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าว โดยสามารถแบ่งแยกการศึกษาเปรียบเทียบได้เป็นหัวข้อต่างๆ ตามลำดับ

1.1 เปรียบเทียบวัตถุประสงค์ของหลักการ

หลักการบัญชีมีวัตถุประสงค์ในการรายงานฐานะการเงินของกิจการให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ใช้ประโยชน์จากการพิจารณาทางการเงิน (Financial Statement) ภายหลังจากที่มีการจัดทำขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงบกำไรขาดทุน (Gain and Loss Statement) หรืองบดุล (Balance Sheet) โดยอาศัยหลักการบัญชี หรือ มาตรฐานการบัญชี (Accounting Standard) เป็นเกณฑ์ในการบันทึกหรือจัดทำบัญชี สำหรับการสำรองหรือเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ และจำหน่ายหนี้สูญทางบัญชีนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อรายงานฐานะทางการเงินเกี่ยวกับจำนวนลูกหนี้ ซึ่งเป็นรายการประเภทสินทรัพย์ (Asset) ของกิจการที่มีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าแตกต่างไปจากเดิมที่ได้เคยมีการบันทึกไว้ เนื่องจากลูกหนี้ที่กิจการมีอยู่นั้น เป็นที่ยอมรับกันว่ากิจการอาจได้รับชำระหนี้กลับคืนมาไม่ทั้งหมด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะสาเหตุใดๆ ก็ตาม ดังนั้น นักบัญชีควรระมัดระวังในการจัดทำหรือรายงานผลทางการเงิน ตามข้อคำนึงทางการบัญชีเรื่อง ความระมัดระวัง (Conservatism) เพื่อการรายงานฐานะทางการเงินที่เหมาะสม และใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดให้ผู้ใช้งบการเงินทราบ จำเป็นที่นักบัญชีจะต้องประมาณการ (Estimation Principle) ภาวะการณ์ความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการที่กิจการไม่อาจสามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้กลับคืนมาได้ โดยอาศัยหลักฐานแห่งหนี้และการติดตามผลแห่งภาวะการณ์ประกอบ ตามหลักการใช้หลักฐานอันเที่ยงธรรม (Verifiable Or Objectivity Evidence) โดยถือว่าความเสี่ยงที่เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินของกิจการนี้ เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชี ตามหลักการจับคู่ค่าใช้จ่ายกับรายได้ (Matching Principle) และเปิดเผยให้ผู้ใช้งบการเงินทราบตามหลักการเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอ (Full Disclosure Principle) ทุกรอบระยะเวลาบัญชี (Periodicity Assumption)

สำหรับธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลการประกอบกิจการ หรือการดำเนินงานของสถาบันการเงินตามขอบเขตแห่งกฎหมายที่ได้ให้อำนาจไว้ ซึ่งการกำกับดูแลสถาบันการเงินนั้น หลักการประการหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ การตรวจสอบคุณภาพสินทรัพย์ (Assets Quality) ของสถาบันการเงิน โดยเฉพาะสินทรัพย์ที่เป็นลูกหนี้จากการให้สินเชื่อเพื่อให้ได้ทราบ ดังนั้นถ้าสินทรัพย์ชนิดนี้สถาบันการเงินมีสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระกลับคืนมาเปลี่ยนแปลงไป สถาบันการเงินจะต้องตั้งสำรองหรือตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญที่เกิดขึ้นนี้อาไว้ด้วย ซึ่งนอกจากเป็นไปตามหลักการบัญชีที่กล่าวมาแล้ว ยังเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลสถาบันการเงินให้มีความมั่นคงด้านความพอเพียงของเงินกองทุน (Capital Adequacy) เนื่องจากลูกหนี้ที่ถือว่าต้องตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ และลูกหนี้ที่ถือเป็นสินทรัพย์สูญเหล่านี้ จะไม่

นำไปรวมเป็นเงินกองทุนของสถาบันการเงิน นอกจากนี้การตั้งค่าเผื่อหรือสำรองนี้เป็นการหักเงินจากรายได้ที่สถาบันการเงินได้รับในรอบระยะเวลาบัญชี เพื่อช่วยส่งเสริมสภาพคล่อง (Liquidity) และยังช่วยบ่งบอกถึงความสามารถในการหารายได้ (Profitability Or Earning) ของสถาบันการเงินได้อีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุถึงการกำกับดูแลสถาบันการเงินให้เป็นกิจการที่มั่นคงและคุ้มครองผู้ฝากเงินซึ่งเป็นประชาชนส่วนรวมในสังคม การที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลสถาบันการเงินได้จำเป็นต้องอาศัยการตรวจสอบผลการดำเนินงานของสถาบันการเงิน ฉะนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยจึงจำเป็นต้องใช้ข้อมูลการบัญชีเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะพิจารณาการดำเนินงานของสถาบันการเงิน แต่อย่างไรก็ตาม ข้อมูลทางการบัญชีตามมาตรฐานการบัญชีอาจไม่เพียงพอเพื่อสนับสนุนการกำกับดูแลสถาบันการเงินได้อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงเข้ามาเกี่ยวข้องในการวางหลักเกณฑ์การสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญของสถาบันการเงิน เพื่อให้ได้ข้อมูลทางการเงินที่ถูกต้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว

กรมสรรพากรเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่นเดียวกับกับ ธนาคารแห่งประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีอากรเพื่อเป็นรายได้ให้แก่รัฐนำไปใช้เป็นตัวใช้จ่ายในการพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้น ฐานภาษีเงินได้นิติบุคคลที่กำหนดขึ้นจาก “กำไรสุทธิ” ของผู้ชำระภาษีจึงต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแห่งการจัดหารายได้โดยยึดถือหลักการภาษีอากร (Tax Basis) เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสูงสุด (Efficiency Criteria) อย่างไรก็ตามการจัดเก็บภาษีดังกล่าวยังจำเป็นที่จะต้องวางมาตรการที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันการหลบหนีภาษี (Tax Evasion) หรือการหลีกเลี่ยงภาษี (Tax Avoidance) ด้วยเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ กำไรสุทธิที่นำมาคำนวณเพื่อชำระภาษีเงินได้ของนิติบุคคลตามประมวลรัษฎากรจึงอาจจะแตกต่างไปจากหลักการคำนวณกำไรสุทธิทางการบัญชี ซึ่งการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญของสถาบันการเงินก็เช่นเดียวกัน หากกรมสรรพากรยินยอมให้สถาบันการเงินถือปฏิบัติตามหลักการบัญชีเพื่อรายงานฐานะทางการเงินเพียงอย่างเดียว ย่อมอาจเป็นช่องทางให้มีการตั้งค่าเผื่อหรือสำรองหนี้สงสัยจะสูญ หรือจำหน่ายหนี้สูญโดยปราศจากหลักเกณฑ์ที่แน่นอนชัดเจน อันอาจเป็นช่องทางให้มีการหลีกเลี่ยงภาษีได้ ดังนั้น หลักเกณฑ์แห่งประมวลรัษฎากรจึงได้วางหลักเกณฑ์ในการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และจำหน่ายหนี้สูญเอาไว้ให้สถาบันการเงินต้องถือปฏิบัติให้ครบถ้วนเสียก่อน จึงสามารถนำสำรองหรือค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ และหนี้สูญที่เกิดขึ้นในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีมาถือเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากรได้

ด้วยเหตุนี้ วัตถุประสงค์ในการบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ หรือการจำหน่ายหนี้สูญ ตามมาตรฐานการบัญชี หลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย และหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรจึงแตกต่างกันออกไปโดยมุ่งเน้นเพื่อใช้ข้อมูลทางการบัญชีให้ได้เป็นประโยชน์แก่วัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.2 เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การสำรองหนี้หรือค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

(Reserve or Allowance for Doubtful Debt)

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าวัตถุประสงค์ในการสำรองหนี้สงสัยจะสูญมีความแตกต่างกันอยู่เป็นพิเศษที่เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ทางการบัญชี ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดแห่งการสำรองหรือเผื่อหนี้สงสัยจะสูญตามแต่ละหลักเกณฑ์จึงมีทั้งข้อแตกต่างและที่สอดคล้องกันในบางประเด็น ดังแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้ คือ.-

1.2.1 ประเภทมูลหนี้ในการเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

ตามมาตรฐานการบัญชี มูลหนี้ที่จะนำมาพิจารณาค่าเผื่อหรือสำรองหนี้สงสัยจะสุญรวมทั้งลูกหนี้การค้า (Business Debt) และลูกหนี้อื่นๆ (Non-Business Debt) เนื่องจากลูกหนี้ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะมีสาเหตุมาจากแหล่งใดก็ตาม ย่อมมีผลกระทบต่อสถานะทางการเงินของกิจการด้วยกันทั้งสิ้น ฉะนั้น เพื่อการรายงานฐานะการเงินที่ถูกต้อง และใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด ลูกหนี้ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นลูกหนี้ทางการค้าหรือไม่ก็ตาม กิจการจำเป็นต้องมีการสำรองหนี้สงสัยจะสูญที่อาจเกิดขึ้นกับกิจการเสมอ แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อแยกให้เห็นถึงความแตกต่างของลูกหนี้ทั้งสองประเภท จึงควรที่จะมีการบันทึกรายการแยกออกจากกันด้วย

หลักเกณฑ์ตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้พิจารณาเกี่ยวกับการจัดชั้นลูกหนี้ และให้มีการตั้งสำรองหนี้สงสัยจะสูญไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้นี้ ตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยใช้คำว่า “สิทธิเรียกร้อง” ด้วยเหตุนี้ การตีความหมายคำว่าสิทธิเรียกร้องจึงควรเป็นความหมายของลูกหนี้โดยทั่วไปทั้งที่เป็นลูกหนี้จากการประกอบกิจการ และลูกหนี้ประเภทอื่นๆ เช่น ลูกหนี้จากการขายทรัพย์สินของกิจการ แต่ไม่ได้รับการชำระหนี้ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ฐานะทางการเงินของสถาบันการเงินมีความมั่นคง ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับสิทธิเรียกร้องของสถาบันการเงินจึงควรมีการสำรองหรือเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเอาไว้ เช่นเดียวกับหลักการบัญชี

หลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร กำหนดให้สำรองหนี้สงสัยจะสูญจำกัดเฉพาะลูกหนี้ที่เกิดจาก “การให้สินเชื่อ” เท่านั้น ซึ่งสถาบันการเงินมีวัตถุประสงค์ในการประกอบธุรกิจการให้สินเชื่อและอื่นๆ เช่น การให้คำปรึกษาการลงทุน การจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งกิจการบางประเภทก็อยู่นอกเหนือความหมายของคำว่า “การให้สินเชื่อ” ดังนั้น ถ้าหนี้สงสัยจะสูญที่สถาบันการเงินจะต้องตั้งขึ้นตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น อยู่นอกเหนือจากความหมายของการให้สินเชื่อแล้ว หนี้สงสัยจะสูญเหล่านั้นย่อมไม่สามารถที่จะนำมาถือเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากรได้ นอกจากนี้ ประมวลรัษฎากรยังกำหนดให้การให้สินเชื่อแก่หน่วยงานของรัฐ หรือกิจการสาขา หรือนิติบุคคลในเครือเดียวกัน นำมาเป็นมูลหนี้ที่สามารถจะสำรองหนี้สงสัยจะสูญได้ด้วย เนื่องจาก เป็นมูลหนี้ที่ไม่ควรเกิดภาวะหนี้สูญขึ้นมาได้ และเพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีโดยรวมมือกันระหว่างนิติบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ด้วยเหตุนี้ มูลหนี้ที่จะนำมาพิจารณาภาวะหนี้สงสัยจะสูญระหว่างมาตรฐานการบัญชีและหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยจึงมีหลักเกณฑ์ที่ใกล้เคียงกัน แต่หลักเกณฑ์แห่งมูลหนี้ของทั้งสองหลักการนี้ แตกต่างไปจากหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร ทั้งนี้ เพราะหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรนั้น ต้องการจัดเก็บภาษีเพื่อนำมาเป็นรายได้ให้แก่รัฐและป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษี ฉะนั้น การให้สินเชื่อที่เป็นธุรกิจหลักของกิจการซึ่งอาจก่อให้เกิดภาวะหนี้สูญได้มากที่สุดเท่านั้นที่สมควรให้นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีได้ แต่หากเป็นภาวะหนี้สงสัยจะสูญที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการประเภทอื่น สถาบันการเงินควรมีความรอบคอบและระมัดระวังในการก่อหนี้สิน เมื่อเกิดการผิดพลาดซึ่งนำไปสู่ภาวะหนี้สงสัยจะสูญ จึงต้องถือเป็นความรับผิดชอบของสถาบันการเงินนั้นๆ เอง ประมวลรัษฎากรจึงไม่ยอมรับให้สถาบันการเงินให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายได้ แต่ภาวะแห่งหนี้สูญที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างแท้จริงตามมาตรฐานแห่งการตรวจสอบเสียก่อนจึงสามารถจำหน่ายเป็นหนี้สูญต่อไป

1.2.2 ผลบังคับตามกฎหมายเกี่ยวกับมูลหนี้

ตามมาตรฐานการบัญชีการตั้งสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และจำหน่ายหนี้สูญ สำหรับบัญชีลูกหนี้นั้น ต้องดำเนินการเมื่อบัญชี ลูกหนี้มีสถานะทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไป ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยไม่คำนึงถึง ความถูกต้องหรือความสมบูรณ์ของมูลหนี้ตามกฎหมาย กล่าวคือ แม้กิจการจะมีสิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้ที่เกิดขึ้นได้ตามกฎหมายหรือไม่ แม้จะเป็นมูลหนี้ที่ไม่มีหลัก

ฐานแห่งการฟ้องร้องดำเนินคดี หรือเป็นมูลหนี้ที่ขาดอายุความไปแล้วก็ตาม หากว่าได้มีการบันทึก
รายการบัญชีไว้เป็นลูกหนี้แล้ว ย่อมจำเป็นที่จะต้องสำรองหรือเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเอาไว้ และ
สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบสถานะทางการเงินที่เป็นจริงมากที่สุด
โดยมิได้คำนึงถึงวัตถุประสงค์อย่างอื่นแต่อย่างใด

ส่วนหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น ไม่ได้คำนึงถึงสาเหตุแห่งภาวะการ
หนี้สงสัยจะสูญ หรือภาวะหนี้สูญของสถาบันการเงินว่า ต้องมีมูลหนี้ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่
เพียงแต่เป็น “สิทธิเรียกร้องซึ่งตามพฤติการณ์ไม่อาจเรียกให้ชำระหนี้ได้” คำว่าพฤติการณ์ไม่อาจ
เรียกให้ชำระหนี้ได้นั้น ย่อมหมายความถึง หนี้ที่ไม่มีหลักฐานจะฟ้องร้องดำเนินคดี หรือหนี้ที่
ขาดอายุความแล้วเหล่านี้ ก็รวมอยู่ในพฤติการณ์ที่ไม่อาจเรียกให้ชำระหนี้ได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น
จึงมีหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับหลักการบัญชีดังกล่าว

สำหรับหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรนั้น ได้วางหลักเกณฑ์ให้การสำรองหนี้สงสัย
จะสูญถือตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ดังนั้น จำนวนสำรองหนี้สงสัยจะ
สูญที่ตั้งตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย อาจมีจำนวนแห่งสิทธิเรียกร้องที่ไม่อาจฟ้อง
ร้องดำเนินคดีได้รวมอยู่ด้วย เนื่องจากหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยมิได้คำนึงถึงมูลหนี้
ทางกฎหมายว่าถูกต้องและสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้หรือไม่ แต่อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ตาม
ประมวลรัษฎากรเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญนั้น ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 พ.ศ. 2534 ได้วาง
เงื่อนไขเอาไว้อย่างชัดเจนว่ามูลหนี้แห่งการจำหน่ายหนี้สูญได้นั้น จำเป็นที่จะต้องเป็นมูลหนี้ที่มี
หลักฐานแห่งการฟ้องร้องดำเนินคดีได้ และเป็นมูลหนี้ที่ไม่ขาดอายุความด้วย เพื่อเป็นการวาง
หลักเกณฑ์เบื้องต้นในการตรวจสอบถึงความถูกต้องว่าต้องเป็นมูลหนี้ที่มีอยู่จริงตามกฎหมาย
เท่านั้น จึงสามารถถือเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากรได้ หากมูลหนี้ดังกล่าว
ไม่สมบูรณ์หรือไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีให้ลูกหนี้รับผิดชอบได้แล้วย่อมถือเป็นความผิดของ
สถาบันการเงิน และสิ้นสิทธิในการจำหน่ายหนี้สูญไปด้วยเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับมูลหนี้ตามกฎหมายเกี่ยวกับลูกหนี้ที่จะนำมาพิจารณา
สำรองหนี้สงสัยจะสูญของทั้งสามหลักเกณฑ์จึงมีความสอดคล้องเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ทั้งสาม
หลักเกณฑ์มิได้คำนึงถึงความสมบูรณ์แห่งมูลหนี้ที่จะสำรองหนี้สงสัยจะสูญ แต่ลูกหนี้ทั้งหมดที่มี
การบันทึกรายการบัญชีแล้ว ย่อมอยู่ในขอบข่ายที่จะมีการสำรองหนี้สงสัยจะสูญด้วยกันทั้งสิ้น

1.2.3 วิธีการคำนวณหนี้สงสัยจะสูญ

ตามมาตรฐานการบัญชีใช้วิธีการคำนวณหาจำนวนหนี้สงสัยจะสูญ โดยพิจารณาตามอัตราส่วนแห่งปริมาณลูกหนี้ทั้งสิ้นในรอบระยะเวลาบัญชี หรืออาจจะแบ่งกลุ่มพิจารณาลูกหนี้แยกตามประเภทในรายละเอียดลงไปอีกก็ได้ เพื่อให้ได้สำรองหนี้สงสัยจะสูญที่ถูกต้องและใกล้เคียงกับความเป็นจริงของลูกหนี้แต่ละประเภทมากที่สุด โดยอัตราร้อยละที่ใช้ในการคำนวณหาหนี้สงสัยจะสูญต่อจำนวนลูกหนี้ นั้น กิจการจะอาศัยข้อมูลจากประสบการณ์ของกิจการในรอบระยะเวลาบัญชีก่อนๆ เพื่อนำมาพิจารณาปรับปรุงให้เหมาะสมกับรอบระยะเวลาบัญชีปัจจุบัน โดยมาตรฐานการบัญชีได้กำหนดให้กิจการดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอัตราร้อยละที่ใช้เป็นเกณฑ์นี้อยู่ตลอดเวลา

ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ใช้วิธีคำนวณหาจำนวนหนี้สงสัยจะสูญ โดยกำหนดให้สถาบันการเงินพิจารณาลงไปในรายละเอียดของลูกหนี้แต่ละรายที่สถาบันการเงินมีอยู่ ว่ามีจำนวนหนี้ยู่เท่าใดที่คาดว่าสิทธิเรียกร้องของสถาบันการเงินนั้นอาจจะไม่สามารถเรียกร้องให้ชำระหนี้ได้ และให้มีการสำรองหรือตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเอาไว้เต็มจำนวนหนี้ที่พิจารณาแล้วถือว่าเป็นหนี้สงสัยจะสูญ ซึ่งเป็นการพิจารณาที่เฉพาะเจาะจงตามข้อมูลของลูกหนี้แต่ละราย มิใช่เป็นการพิจารณาโดยรวมดังเช่นมาตรฐานการบัญชี ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานะทางการเงินของกิจการที่แท้จริง

ส่วนหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรนั้น เนื่องจากใช้หลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งพิจารณาเป็นรายลูกหนี้แต่ละรายไป ว่าควรเข้าเงื่อนไขแห่งการถือเป็นหนี้สงสัยจะสูญหรือไม่ และกำหนดให้สำรองหนี้สงสัยจะสูญเต็มจำนวน ดังนั้น วิธีการคำนวณหาจำนวนหนี้สงสัยจะสูญตามประมวลรัษฎากรจึงเหมือนกันกับของธนาคารแห่งประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตาม ประมวลรัษฎากรได้จำกัดขอบเขตแห่งปริมาณหนี้สงสัยจะสูญเอาไว้ด้วยเพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บภาษีอากรให้แก่รัฐ และไม่ยินยอมให้หนี้สงสัยจะสูญที่เกิดขึ้นนั้นสูงเกินไปกว่าอัตราที่ประมวลรัษฎากรกำหนด คือ เงินสำรองหนี้สงสัยจะสูญเมื่อรวมกันแล้วต้องไม่เกินร้อยละ 3 ของยอดหนี้จากการให้สินเชื่อ ณ วันสุดท้ายของรอบระยะเวลาบัญชี และ เงินสำรองส่วนที่ตีงเพิ่มขึ้นที่จะนำมาถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิ หรือขาดทุนสุทธิได้ ต้องไม่เกินร้อยละ 25 ของกำไรสุทธิในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น หรือร้อยละ 0.25 ของยอดหนี้จากการให้สินเชื่อ ณ วันสุดท้ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น แล้วแต่จำนวนใดจะต่ำกว่า

ด้วยเหตุนี้ จึงถือได้ว่าวิธีการคำนวณหาสำรองหนี้สงสัยจะสูญตามมาตรฐานการบัญชี ใช้วิธีการประมาณการจากลูกหนี้รวมทั้งหมดของกิจการ แต่จะมีได้พิจารณาในลูกหนี้แต่ละราย เหมือนดังเช่นหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยและหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร แต่แม้วิธีการคำนวณตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย จะเหมือนกันกับ หลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรก็ตาม แต่จำนวนสำรองหนี้สงสัยจะสูญที่ได้สุทธิจริงของทั้งสองหลักเกณฑ์อาจได้จำนวนไม่เท่ากัน เนื่องจากหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรได้จำกัดขอบเขตแห่งจำนวนสำรองหนี้สงสัยจะสูญเอาไว้ไม่ให้เกินไปกว่าขอบเขตที่ได้กำหนดไว้

1.2.4 มาตรฐานการพิจารณาสำรองหนี้สงสัยจะสูญ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อพิจารณาเรื่องวิธีการคำนวณหนี้สงสัยจะสูญ ตามหลักการบัญชีใช้หลักการประมาณ (Estimation Principle) จากฐานจำนวนหนี้สงสัยจะสูญที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีก่อนๆ เป็นเกณฑ์ ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์ในการเรียกร้องหนี้สินคืนในอดีตเป็นสำคัญ ซึ่งย่อมขึ้นกับลักษณะของแต่ละกิจการด้วยเช่นเดียวกัน ฉะนั้น แต่ละกิจการจึงอาจใช้อัตราร้อยละในการตั้งสำรองหนี้สงสัยจะสูญไม่เท่ากันเสมอไป เนื่องจากไม่มีการกำหนดไว้เป็นมาตรฐานว่ากิจการประเภทใดควรที่จะมีการตั้งสำรองหนี้สงสัยจะสูญเอาไว้เป็นอัตราเท่าใดเป็นเกณฑ์ แต่จะขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจตัดสินใจในกิจการนั้นๆ มาตรฐานการบัญชีมิได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับเกณฑ์การแสดงฐานะทางการเงินประเภทนี้แต่อย่างใด แต่จะเปรียบเทียบกับจำนวนหนี้สูญในอดีตที่เกิดขึ้นมาพิจารณาประกอบการประมาณหนี้สงสัยจะสูญเพื่อลดยอดลูกหนี้ในปีปัจจุบัน โดยเทียบเคียงเป็นอัตราร้อยละของยอดลูกหนี้ หรือยอดรายได้ เป็นต้น

หลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย และตามประมวลรัษฎากรนั้น เนื่องจากใช้วิธีการพิจารณาจากลูกหนี้แต่ละรายเอาไว้เป็นเกณฑ์ ดังนั้น สถานะของลูกหนี้แต่ละรายเป็นอย่างไร จึงจะสมควรให้มีการสำรองหนี้สงสัยจะสูญจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องกำหนดไว้ให้ชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกันในการถือปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ออกประกาศเกี่ยวกับเกณฑ์การสำรองหนี้สงสัยจะสูญเอาไว้ กล่าวคือเมื่อจำนวนหนี้ของลูกหนี้แต่ละรายอยู่ในฐานะที่คาดว่าจะไม่สามารถเรียกร้องให้ชำระหนี้ได้ เช่น เมื่อลูกหนี้ถูกศาลพิทักษ์ทรัพย์ หรือ ลูกหนี้หยุดดำเนินกิจการหรือเลิกกิจการ หรือกิจการของลูกหนี้อยู่ระหว่างชำระบัญชี ลูกหนี้ประวิงการชำระหนี้ หรือกระทำการใดๆ เพื่อมิให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ เช่น ออกไปเสียนอกราชอาณาจักร หรือ

ชักย้ายถ่ายเททรัพย์สิน หรือ ลูกหนี้มีฐานะการเงินไม่มั่นคงหรือความสามารถในการหารายได้ต่ำอันแสดงถึงความสามารถในการชำระอ่อน เป็นต้น สถาบันการเงินต่างๆ ต้องถือว่าลูกหนี้รายนั้นๆ อยู่ในเกณฑ์แห่งหนี้สงสัยจะสูญ และจำเป็นที่จะต้องสำรองหรือเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเอาไว้ตามกฎหมายด้วย

ดังนั้น มาตรฐานแห่งการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ ตามหลักเกณฑ์ทางบัญชีจึงขาดความแน่นอนชัดเจนอันจะถือเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะประสงค์ให้แต่ละกิจการปรับใช้ให้เข้ากับลักษณะของกิจการตนได้โดยทั่วไป ซึ่งแตกต่างไปจากมาตรฐานตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยและหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรที่ได้วางหลักเกณฑ์แห่งการพิจารณาสถานะแห่งหนี้สงสัยจะสูญเอาไว้อย่างชัดเจน และเป็นมาตรฐานในการถือปฏิบัติสำหรับสถาบันการเงินโดยเฉพาะ

หลักเกณฑ์แห่งการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ หรือการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญภายหลังจากการเปรียบเทียบดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น สามารถสรุปข้อแตกต่างและสอดคล้องกัน ดังตารางต่อไปนี้

หลักเกณฑ์การสำรองหนี้สงสัยจะสูญ	มาตรฐานการบัญชี	หลักเกณฑ์ธนาคารแห่งประเทศไทย	หลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร
ประเภทหนี้	ลูกหนี้ทุกประเภทแต่ให้แยกแสดงรายการระหว่างลูกหนี้ทางการค้า และลูกหนี้อื่นๆ ของกิจการ	ลูกหนี้ทุกประเภทของสถาบันการเงินถือเป็น "สิทธิเรียกร้อง" แล้วก็ต้องพิจารณาสำรองหนี้สงสัยจะสูญ	ลูกหนี้จำกัดเฉพาะลูกหนี้ที่เกิดจากการให้สินเชื่อเท่านั้น มิได้มีความหมายกว้างโดยทั่วไป
ผลบังคับตามกฎหมาย	มาตรฐานการบัญชีไม่คำนึงว่าจะสามารถเรียกร้องตามกฎหมายได้มากน้อยเพียงใด แม้หนี้จะขาดอายุความหรือไม่มีหลักฐานฟ้องร้องก็สำรองหนี้สงสัยจะสูญได้ทั้งสิ้น	เมื่อพฤติการณ์ไม่อาจเรียกให้ชำระหนี้ได้ ก็ถือเป็นหนี้สงสัยจะสูญได้ทั้งสิ้น ไม่จำเป็นว่าต้องเป็นหนี้ที่บังคับได้ตามกฎหมาย	เนื่องจากถือสำรองหนี้สงสัยจะสูญตามหลักเกณฑ์ธนาคารแห่งประเทศไทย จึงต้องรวมหนี้ที่ไม่มีผลบังคับตามกฎหมายให้สำรองหนี้สูญได้

หลักเกณฑ์การสำรองหนี้สงสัยจะสูญ	มาตรฐานการบัญชี	หลักเกณฑ์ธนาคารแห่งประเทศไทย	หลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร
วิธีคำนวณหนี้	คำนวณหนี้สงสัยจะสูญเป็นอัตราร้อยละกับฐานแห่งรายได้ หรือฐานแห่งยอดขาย หรือยอดลูกหนี้คงเหลือหรือลูกหนี้แต่ละรายก็ได้ แล้วแต่ลักษณะของกิจการ	คำนวณจากลูกหนี้เฉพาะรายที่คาดว่าจะไม่สามารถเรียกร้องให้ชำระหนี้กลับคืนมาได้จึงเป็นการคำนวณเฉพาะเจาะจงและละเอียดกว่าการประมาณเป็นร้อยละ	คำนวณตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย แต่ได้จำกัดจำนวนสำรองหนี้สงสัยจะสูญเอาไว้ไม่ให้เกิดกว่าจำนวนที่ประมวลรัษฎากรกำหนด
มาตรฐานการสำรอง	ลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกคืนมิได้ มาตรฐานการบัญชีให้พิจารณาตั้งจากประสบการณ์ที่กิจการเคยผ่านมาในปีก่อนๆ โดยประมาณการไว้เป็นอัตราร้อยละในปีปัจจุบันซึ่งสะดวกและง่ายในทางปฏิบัติ แต่ข้อมูลที่ได้ไม่เกิดความแน่นอนชัดเจน	ธนาคารแห่งประเทศไทยให้พิจารณาลูกหนี้แต่ละราย โดยตรวจสอบจากหลักประกันว่ามีเพียงพอที่จะบังคับชำระหนี้ได้หรือไม่ ถ้าไม่เพียงพอแล้วประกอบกับพฤติการณ์ที่แสดงว่าลูกหนี้จะไม่อาจชำระหนี้ได้แล้ว ก็ต้องสำรองหนี้สงสัยจะสูญไว้	เนื่องจากหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรยึดถือแนวทางแห่งการสำรองหนี้สงสัยจะสูญตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย ดังนั้นมาตรฐานแห่งการสำรองจึงพิจารณาจากหลักประกันและพฤติการณ์ของลูกหนี้ที่คาดว่าจะไม่สามารถชำระหนี้ได้เช่นเดียวกัน

1.3 เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญ (Bad Debt Written-off)

การสำรองหนี้สูญตามมาตรฐานการบัญชี หลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย และหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรนั้น จากการศึกษาสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อแตกต่างและข้อสอดคล้องได้ดังต่อไปนี้ คือ.-

1.3.1 ประเภทมูลหนี้แห่งการจำหน่ายหนี้สูญ

ตามมาตรฐานการบัญชี การจำหน่ายหนี้สูญเป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ ฉะนั้น เมื่อหนี้สงสัยจะสูญสามารถพิจารณาสำรองได้จากลูกหนี้การค้า และ

ลูกหนี้อื่นๆ โดยควรแยกสถานะออกจากกันให้เห็นได้ว่าเป็นลูกหนี้ประเภทไหนเท่านั้น ดังนั้น การจำหน่ายหนี้สูญจึงสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ทั้งลูกหนี้ทางการค้า และลูกหนี้ประเภทอื่นๆ ได้ เช่นเดียวกัน

ส่วนธนาคารแห่งประเทศไทย ก็มีได้จำกัดว่า “สิทธิเรียกร้อง” นั้นต้องเป็นลูกหนี้ทางการค้า หรือลูกหนี้ประเภทอื่นๆ* ดังนั้น เมื่อมีการสำรองหนี้สงสัยจะสูญได้ทั้งหมดแล้ว เมื่อเกิดสถานะแห่งภาวะหนี้สูญขึ้นมา จึงจำเป็นที่จะต้องจำหน่ายหนี้สูญของรายการที่เป็นลูกหนี้หรือที่ได้สำรองเอาไว้แล้วออกไปด้วยเช่นเดียวกันกับมาตรฐานการบัญชี

อย่างไรก็ตาม สำหรับหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรนั้น ตามกฎกระทรวงกำหนดให้หนี้ที่จะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ต้องเป็น “หนี้จากกิจการ หรือเนื่องจากกิจการ หรือหนี้ที่ได้รวมเป็นรายได้ในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากร” ฉะนั้น หากเป็นลูกหนี้อื่นๆ เช่น ลูกหนี้ที่เกิดจากการให้กรรมการกู้ยืมเงิน กฎกระทรวงกำหนดห้ามมิให้นำมารวมถือเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากรด้วย เพราะนอกจากจะเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว ยังอาจเป็นช่องทางให้มีการหลีกเลี่ยงภาษีโดยการจำหน่ายหนี้สูญหนี้ที่ให้กรรมการกู้ยืมได้ง่ายอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ มูลหนี้ที่จะมีการจำหน่ายหนี้สูญ ตามหลักการบัญชีและหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยจึงมีลักษณะใกล้เคียงกัน คือสามารถจำหน่ายหนี้สูญกับลูกหนี้ทุกประเภทที่ไม่สามารถเรียกร้องให้ชำระหนี้กลับคืนมาได้ แต่ทั้งสองหลักเกณฑ์นี้มีความแตกต่างไปจากหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร ที่จำกัดขอบเขตแห่งมูลหนี้เอาไว้ว่าจะต้องเป็นหนี้ที่เกิดจากกิจการเกี่ยวเนื่องกับกิจการ และเป็นหนี้ที่รวมคำนวณเป็นรายได้ไปแล้วเท่านั้น ทั้งนี้ ก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพนั่นเอง

* ลูกหนี้อื่นๆ ตามหลักการบัญชี ถือว่า หนี้ที่เกิดจากการให้กรรมการกู้ยืมเงินของบริษัท เป็นลูกหนี้ประเภทอื่นๆ ซึ่งมีใช้ลูกหนี้ทางการค้า แต่เมื่อเกิดภาวะหนี้สูญขึ้นมาแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องมีการจำหน่ายหนี้สูญด้วยเช่นเดียวกัน และถึงแม้ตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย จะมีบทบัญญัติห้ามมิให้สถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อให้แก่กรรมการก็ตาม แต่เมื่อมีการฝ่าฝืนซึ่งเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ก็ต้องต้องลงโทษสถาบันการเงินตามกฎหมายไป โดยต้องแยกพิจารณาจากการจำหน่ายหนี้สูญ ซึ่งเป็นคนละเรื่องกับการฝ่าฝืนกฎหมาย

1.3.2 ผลบังคับตามกฎหมายเกี่ยวกับมูลหนี้

มาตรฐานการบัญชีไม่คำนึงถึงสาเหตุแห่งความสมบูรณ์ของหนี้ตามกฎหมาย ดังนั้น แม้จะไม่มีหลักฐานแห่งการฟ้องร้องดำเนินคดี หรือเป็นหนี้ที่ขาดอายุความไปแล้ว ก็ย่อมสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ ส่วนหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยก็เช่นเดียวกันกับหลักเกณฑ์ตามหลักการบัญชี กล่าวคือ ไม่คำนึงถึงความสมบูรณ์ของหนี้ตามกฎหมาย เพียงแต่มีพฤติการณ์ที่ไม่สามารถใช้สิทธิเรียกร้องที่ตนควรจะมีอยู่ได้ ก็เพียงพอที่จะต้องจำหน่ายหนี้สูญ ฉะนั้น หนี้ที่ขาดอายุความ หรือไม่มีหลักฐานฟ้องร้องดำเนินคดี ก็จำหน่ายหนี้สูญได้เช่นกัน

สำหรับหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรนั้น กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์โดยคำนึงถึงความถูกต้องตามกฎหมายเกี่ยวกับมูลหนี้จะต้องเป็นมูลหนี้ที่แท้จริง เพื่อเป็นการตรวจสอบเบื้องต้นเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญ หากเป็นหนี้ที่ไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดี หรือเป็นหนี้ที่ขาดอายุความไปแล้ว ย่อมสันนิษฐานไว้ก่อนว่าอาจเป็นหนี้ที่ไม่ชอบ และไม่ให้สิทธิในการจำหน่ายหนี้สูญรายดังกล่าวนี้ ทำให้ไม่สามารถหักค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากรได้

หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานการบัญชีจึงเหมือนกันกับหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย แต่ทั้งสองหลักเกณฑ์นี้มีความแตกต่างไปจากหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรโดยสิ้นเชิง

1.3.2 มาตรฐานการดำเนินการทางกฎหมาย

มาตรฐานการบัญชื่อนั้นลูกหนี้ทุกรายที่ไม่สามารถติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ได้ย่อมต้องถือเป็นหนี้สูญ และจำเป็นต้องจำหน่ายออกจากบัญชีลูกหนี้ โดยถือเป็นค่าใช้จ่ายของกิจการไป ทั้งนี้ กรณีใดบ้างที่จะถือว่าเป็นกรณีที่ไม่สามารถติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ได้นั้น จะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้มีอำนาจตัดสินใจของกิจการในการจำหน่ายหนี้สูญ ส่วนใหญ่เป็นกรรมการบริษัทจะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติให้มีการจำหน่ายหนี้สูญได้ แต่โดยมาตรฐานแห่งการบัญชีแล้วมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเอาไว้เป็นมาตรฐานว่ากิจการต้องดำเนินการตรวจสอบหรือต้องติดตามทวงถามถึงระดับใดจึงถือว่าเป็นหนี้สูญ ด้วยเหตุนี้ มาตรฐานการจำหน่ายหนี้สูญตามหลักการบัญชีจึงไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานชัดเจนแต่อย่างใด

สำหรับหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย และหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร ได้วางมาตรฐานเกี่ยวกับการดำเนินการทางกฎหมายเอาไว้เบื้องต้น และการตรวจสอบสถานะของลูกหนี้เกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สิน แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองหลักเกณฑ์นี้ ยังมีบางหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกัน และมีบางมาตรฐานที่แตกต่างกันอยู่ ทั้งนี้ จะขอเปรียบเทียบมาตรฐานทั้งสองตามลำดับแห่งวิธีดำเนินการทางกฎหมาย ดังต่อไปนี้ คือ.-

1) วิธีจำหน่ายหนี้สูญในชั้นเร่งรัดเบื้องต้น

หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญของธนาคารแห่งประเทศไทย และหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร วางหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในชั้นเร่งรัดเบื้องต้นเอาไว้ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ หากมีการติดตามทวงถามให้ลูกหนี้ชำระหนี้ แต่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ โดยปรากฏหลักฐานชัดเจนเกี่ยวกับสถานะของลูกหนี้ดังต่อไปนี้ ก็สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ทันที

(1) ลูกหนี้ถึงแก่ความตาย เป็นคนสาบสูญ หรือมีหลักฐานว่าหายสาบสูญไปและไม่ มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้

(2) ลูกหนี้เลิกกิจการ และมีหนี้ของเจ้าหนี้อื่น มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้อยู่ในลำดับก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้

2) วิธีจำหน่ายหนี้สูญในชั้นดำเนินคดี

หากไม่เข้ากรณีการจำหน่ายหนี้สูญในชั้นเร่งรัดหนี้เบื้องต้นดังกล่าวแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยได้วางหลักเกณฑ์ให้สถาบันการเงินต้องดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีเช่นเดียวกับหลักเกณฑ์ตามกฎกระทรวงแห่งประมวลรัษฎากร อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์การดำเนินคดีของธนาคารแห่งประเทศไทย และตามประมวลรัษฎากรนั้น มีข้อที่แตกต่างกันอยู่ ดังแยกพิจารณาได้เป็นการดำเนินคดีแพ่ง และการดำเนินคดีล้มละลาย ดังต่อไปนี้ คือ.-

ก) การดำเนินคดีแพ่ง

ตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น สถาบันการเงินจำเป็นต้องดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อลูกหนี้ หรือ ได้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้อง และในกรณี

นั้นๆ ได้มีค้ำบังค้ำบ หรือค้ำส่งของศาลแล้ว แต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้ สถาบันการเงินจึงจะสามารถจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ได้ ซึ่งตรงกับ หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญลูกหนี้รายใหญ่ที่มีหนี้มากกว่า 500,000 บาท ตามประมวลรัษฎากร แต่อย่างไรก็ตาม ธนาคารแห่งประเทศไทยมิได้กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อแบ่งชั้นลูกหนี้ที่จะพิจารณาขั้นตอนการดำเนินการทางกฎหมายที่ลดหลั่นกันไปตามจำนวนหนี้เพื่อการจำหน่ายหนี้สูญ ซึ่งต่างกับหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในคดีแพ่งตามประมวลรัษฎากร กล่าวคือ

ตามหลักเกณฑ์แห่งประมวลรัษฎากร หากเป็นลูกหนี้ที่มีหนี้ไม่เกิน 200,000 บาท สำหรับสถาบันการเงิน และหนี้ไม่เกิน 100,000 บาท สำหรับนิติบุคคลทั่วไปแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นลูกหนี้รายย่อยเหล่านี้ สามารถพิจารณาที่จะไม่ดำเนินคดีแพ่งหรือล้มละลายกับลูกหนี้ได้ หากปรากฏว่าค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องดำเนินคดีไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ และปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าได้มีการติดตามทวงถามไปยังลูกหนี้แล้ว แต่ไม่ได้รับการชำระหนี้ เท่านั้น ก็สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ หรือ ในกรณีลูกหนี้ที่มีหนี้ไม่เกิน 500,000 บาท ซึ่งถือเป็นลูกหนี้รายกลางนั้น เพียงสถาบันการเงินดำเนินคดีไม่ว่าด้วยการฟ้องร้องหรือขอเฉลี่ยหนี้ เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำฟ้องหรือคำสั่งรับคำขอเฉลี่ยหนี้แล้ว ย่อมสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ทันที

ธนาคารแห่งประเทศไทยกลับวางเงื่อนไขในการดำเนินคดีเอาไว้ ในชั้นการตั้งค่าเผื่อหรือสำรองหนี้สงสัยจะสูญ กล่าวคือ เมื่อสถาบันการเงินดำเนินคดีแล้ว ให้สำรองหนี้สงสัยจะสูญเป็นเหตุให้เกิดความแตกต่างกันของหลักเกณฑ์การดำเนินคดีในลูกหนี้รายที่มีจำนวนไม่เกิน 500,000 บาท หากสถาบันการเงินฟ้องคดีแล้วตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยให้สำรองหนี้สงสัยจะสูญ แต่ยังไม่ให้จำหน่ายหนี้สูญเนื่องจากยังไม่มีค้ำบังค้ำบ แต่สำหรับหนี้รายเดียวกันนี้ หากจัดทำงบการเงินเพื่อยื่นต่อกรมสรรพากรแล้ว สถาบันการเงินสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ทันที

ดังนั้น หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดจึงเป็นหลักเกณฑ์ที่เข้มงวดกับลูกหนี้ทุกรายของสถาบันการเงิน ต่างกับ หลักเกณฑ์ตามกฎกระทรวงแห่งประมวลรัษฎากรที่ได้มีการแก้ไขหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญให้มีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้นตามจำนวนหนี้ที่มีอยู่เป็นลำดับ ซึ่งการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ต้องดำเนินการจนถึงขั้นมีค้ำบังค้ำบกับลูกหนี้ทุกราย แม้จะเป็นมาตรฐานเดียวกัน แต่ก็อาจส่งผลต่อการรับทราบคุณภาพสินทรัพย์ของสถาบันการเงินที่ล่าช้าได้ นอกจากนี้ลูกหนี้รายที่มีจำนวนน้อยและค่าใช้จ่ายในการ

ฟ้องร้องไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ กิจการไม่ควรที่จะต้องดำเนินคดีซึ่งก่อให้เกิดความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น

ข) การดำเนินคดีล้มละลาย

ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดหลักเกณฑ์ให้สถาบันการเงินสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ด้วยการฟ้องร้องดำเนินคดีกับลูกหนี้เป็นคดีล้มละลาย หรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และในกรณีนั้นๆ ได้มีการประนอมหนี้กับลูกหนี้โดยศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยกับการประนอมหนี้นั้น หรือลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลายและได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งสุดท้ายแล้ว

หลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด ในการดำเนินคดีล้มละลายนี้ ได้วางหลักเกณฑ์ที่ใกล้เคียงกับการจำหน่ายหนี้สูญลูกหนี้รายใหญ่ซึ่งมีหนี้มากกว่า 500,000 บาท ตามประมวลรัษฎากร แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว หลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรกำหนดให้มีการจำหน่ายหนี้สูญได้เมื่อมีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ “ครั้งแรก” ซึ่งต่างกับหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยที่กำหนดให้มีการจำหน่ายหนี้สูญได้เมื่อมีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ “ครั้งสุดท้าย” ซึ่งเป็นการเข้มงวดมากเสียกว่าหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร และทำให้ต้องใช้เวลาานานอย่างยิ่งกว่าที่จะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ เป็นเหตุทำให้สถาบันการเงินอาจยังไม่จำหน่ายหนี้สูญ จนกว่าจะมีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งสุดท้าย ซึ่งส่งผลให้ภาวะหนี้สูญที่เกิดขึ้นนั้นอาจไม่ตรงตามความเป็นจริงได้

นอกจากนี้ หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญของประมวลรัษฎากรยังได้กำหนดเกณฑ์แบ่งชั้นวิธีดำเนินการตามกฎหมายคดีล้มละลายเอาไว้ตามจำนวนหนี้อีกด้วย กล่าวคือ ถ้าลูกหนี้รายย่อยซึ่งมีหนี้ไม่เกิน 200,000 บาท สำหรับสถาบันการเงิน และหนี้ไม่เกิน 100,000 บาท สำหรับนิติบุคคลทั่วไป สามารถพิจารณาไม่ดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีล้มละลายได้ หากว่าค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ และ ปรากฏว่ามีหลักฐานการติดตามทวงถามชัดเจนแล้วแต่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ก็สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ทันที หรือ กรณีลูกหนี้รายกลางซึ่งมีหนี้ไม่เกิน 500,000 บาท เพียงแต่ดำเนินการฟ้องคดีล้มละลาย หรือยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายที่เจ้าหนี้อื่นฟ้องลูกหนี้ และศาลได้มีคำสั่งรับคำฟ้องหรือรับคำขอรับชำระหนี้ ก็เพียงพอแก่การจำหน่ายหนี้สูญ

ได้แล้ว เป็นเหตุให้การจำหน่ายหนี้สูญลูกหนี้ที่มีจำนวนน้อยตามหลักเกณฑ์ของประมวลรัษฎากร นั้นมีความแตกต่างไปจากหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ได้กำหนดมาตรฐานการจำหน่ายหนี้สูญเอาไว้เช่นเดียวกันหมด

ตามที่ได้กล่าวมานี้เป็นหลักเกณฑ์ในปัจจุบันที่มาตรฐานการบัญชี หลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย และหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร เกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญที่มีทั้งความแตกต่าง และสอดคล้องกัน สรุปได้ตามตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

หลักเกณฑ์การ จำหน่ายหนี้สูญ	มาตรฐานการบัญชี	หลักเกณฑ์ธนาคาร แห่งประเทศไทย	หลักเกณฑ์ตาม ประมวลรัษฎากร
ประเภทมูลหนี้	การจำหน่ายหนี้สูญนั้นสามารถทำได้กับลูกหนี้ทุกประเภทของกิจการ เพียงแต่ควรแบ่งแสดงรายการระหว่างลูกหนี้การค้า และหนี้อื่นๆ เนื่องจากมีสาระสำคัญแตกต่างกันออกไป	สามารถตัดสิทธิเรียกร้องทุกประเภทที่คาดว่าจะไม่สามารถเรียกร้องกลับคืนมาได้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวจึงมิได้จำกัดว่าเป็นลูกหนี้ประเภทใด มีลักษณะใกล้เคียงกับมาตรฐานการบัญชี	หนี้ที่สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ ตามประมวลรัษฎากรนี้ จำกัดไว้เฉพาะหนี้ที่เกิดจากการประกอบกิจการ เนื่องจากกิจการและหนี้ที่รวมเป็นเงินได้ทางภาษีไปแล้วเท่านั้น
ผลบังคับตามกฎหมาย	หนี้ที่เกิดขึ้นมานั้น แม้จะมีหลักฐานไม่ถูกต้องที่จะฟ้องร้องตามกฎหมาย หรือเป็นหนี้ที่ขาดอายุความ ก็สามารถจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานการบัญชีได้	ธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดหลักเกณฑ์ว่าหนี้ที่ “พฤติการณ์” ไม่อาจเรียกร้องให้ชำระหนี้ได้ ดังนั้น แม้ลูกหนี้ที่ไม่สามารถบังคับตามผลของกฎหมายได้ ก็จำเป็นต้องจำหน่ายหนี้สูญ	ตามประมวลรัษฎากร ต้องการป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษี และถือเอาวิธีการจำหน่ายหนี้สูญมาเป็นช่องทางในการลดภาษีให้มีฐานน้อยลง จึงป้องกันมิให้นำหนี้ที่ไม่มีหลักฐานฟ้องร้อง หรือหนี้ที่ขาดอายุความแล้วมาจำหน่ายหนี้สูญ

หลักเกณฑ์การ จำหน่ายหนี้สูญ	มาตรฐานการบัญชี	หลักเกณฑ์ธนาคาร แห่งประเทศไทย	หลักเกณฑ์ตาม ประมวลรัษฎากร
มาตรฐานการดำเนินการ ทางกฎหมาย	มาตรฐานการบัญชีมิได้ วางหลักเกณฑ์แห่งการ ดำเนินการตามกฎหมาย เอามาใช้เป็นเกณฑ์ในการ จำหน่ายหนี้สูญ เพียงแต่ ระบุหลักเกณฑ์กว้างๆ ให้ มีการติดตามทวงถามจน ถึงที่สุด แต่มิได้รับชำระ หนี้เท่านั้น	ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้วางหลักเกณฑ์แห่งการ ทางกฎหมายกับลูกหนี้ ก่อนที่จะจำหน่ายหนี้สูญ 1) เร่งรัดเบื้องต้น 2) ดำเนินคดี คดีแพ่ง คดีล้มละลาย	ประมวลรัษฎากรได้ กำหนดการดำเนินการ ตามกฎหมายเพื่อใช้เป็น หลักฐานแห่งการจำหน่าย หนี้สูญ 1) เร่งรัดเบื้องต้น 2) ดำเนินคดี คดีแพ่ง คดีล้มละลาย

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ของแต่ละหลักการดังกล่าวมานี้ ยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นในการ
ถือปฏิบัติ และปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวให้เป็น
ไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ออกมาใช้บังคับ ดังจะ
พิจารณาถึงประเด็นปัญหาต่อไป

2. ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหนี้สงสัยจะสูญ และหนี้สูญ

จากการพิจารณาหลักเกณฑ์แห่งการสำรองจะสูญและการจำหน่ายหนี้สูญ ตามมาตร
ฐานการบัญชี หลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย และหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร โดย
วิเคราะห์เปรียบเทียบมาแล้วข้างต้นนั้น ทำให้ทราบว่าหลักเกณฑ์บางประการของการสำรองหนี้
สงสัยจะสูญและการจำหน่ายหนี้สูญของแต่ละหลักเกณฑ์ที่ยังเป็นปัญหาในการถือปฏิบัติ ดังนั้น
จึงขอประมวลประเด็นปัญหาที่พบจากการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้ ก่อนที่จะทำการสรุปและเสนอแนะ
ในบทที่ 5 ต่อไป

2.1 มาตรฐานการบัญชี

หลักการบัญชีในการตั้งสำรองหรือค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ และตัดจำหน่ายหนี้สูญออก
จากบัญชีลูกหนี้ นั้น แม้จะเป็นหลักการที่เหมาะสมในการปรับลดมูลค่าสินทรัพย์ประเภทลูกหนี้

โดยถือว่าหนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญเป็นรายจ่ายที่เกิดขึ้น เพื่อแสดงถึงผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินที่แท้จริงของกิจการ แต่อย่างไรก็ตาม มาตรฐานในการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ โดยใช้วิธีการประมาณ (Estimation Principle) ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนชัดเจนในการตรวจสอบว่าข้อมูลดังกล่าวตรงตามความเป็นจริงมากน้อยเพียงใด เนื่องจากการประมาณแบบเหมารวมในอัตราร้อยละของลูกหนี้ทั้งหมดหรือจากยอดขายของกิจการ โดยคำนึงถึงประสบการณ์ของกิจการ เป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ หากกิจการสถาบันการเงินซึ่งมีลักษณะการประกอบธุรกิจให้สินเชื่อเป็นสำคัญ ยึดถือมาตรฐานการบัญชีดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการสำรองหรือตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญและถือเป็นรายจ่าย รายจ่ายที่ตั้งขึ้นนี้อาจจะก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนเพียงพอแก่กิจการ ทั้งยังไม่อาจทราบสถานะที่แท้จริงถูกต้องของธุรกิจได้ ดังนั้น สถาบันการเงินซึ่งเป็นหน่วยธุรกิจที่มีความสำคัญต่อประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาภาวะหนี้สงสัยจะสูญโดยพิจารณาจากลูกหนี้แต่ละรายเป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นการพิจารณาที่มีความละเอียดและชัดเจนว่าลูกหนี้รายใดสมควรที่จะมีการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ อีกทั้งเป็นเกณฑ์ที่ไม่ถือว่ายุ่งยากหรือก่อภาระมากเกินไปในการปฏิบัติ เพราะสถาบันการเงินเป็นผู้มีวิชาชีพในการปล่อยสินเชื่อโดยตรง การอนุมัติให้สินเชื่อแต่ละรายจำเป็นต้องนำเข้าสู่ประชุม (Credit Committee) เพื่อพิจารณาแต่เบื้องต้นอยู่แล้ว และการติดตามเร่งรัดหนี้ก็จำเป็นต้องมีคณะกรรมการในการตรวจสอบในหนี้ที่มีปัญหาแต่ละราย (Problem Loan) เมื่อลูกหนี้เริ่มผิวน้ำไม่ชำระหนี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการติดตามปัญหาลูกหนี้อย่างใกล้ชิด และเมื่อทราบสถานะเกี่ยวกับความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้แต่ละรายแล้ว ก็สามารถที่จะประมาณการหรือสำรองหนี้สงสัยจะสูญในหนี้รายที่คาดว่าจะเรียกเก็บเงินไม่ได้ตามหลักเกณฑ์ต่อไป ฉะนั้นหลักเกณฑ์การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญทางการบัญชี ซึ่งถืออัตราร้อยละต่อลูกหนี้ทั้งหมดที่มีอยู่จึงไม่เหมาะสมกับสถาบันการเงิน เป็นเหตุให้ธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำกับดูแลสถาบันการเงิน ได้เข้ามาเกี่ยวข้องโดยได้วางมาตรการการจัดชั้นสินทรัพย์ให้แก่สถาบันการเงินถือเป็นแนวปฏิบัติเกี่ยวกับหนี้สงสัยจะสูญดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 3

สำหรับการจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานการบัญชีเพียงแต่กำหนดหลักเกณฑ์เอาไว้โดยกว้างๆ ว่า เมื่อมีการทวงถามหนี้จากลูกหนี้จนถึงที่สุดแล้ว ลูกหนี้ก็ยังไม่ชำระหนี้ และกิจการคาดหมายได้ค่อนข้างแน่นอนว่าจะไม่ได้รับชำระหนี้ ก็สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ทันที ซึ่งการคาดหมายนี้เป็นเรื่องของดุลยพินิจของผู้มีอำนาจพิจารณาจำหน่ายหนี้สูญของแต่ละกิจการ ทำให้

ก่อให้เกิดความไม่มีมาตรฐานในการจำหน่ายหนี้สูญได้ ข้อเท็จจริงเดียวกันกิจการหนึ่งอาจถือว่าเป็นภาวะหนี้สูญแล้ว แต่อีกกิจการหนึ่งอาจยังไม่ถือว่าเป็นหนี้สูญ

ความไม่แน่นอนดังกล่าวนี้ ทำให้มาตรฐานการบัญชีไม่สามารถถือปฏิบัติต่อสถาบันการเงินได้ แต่จำเป็นที่จะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ที่แน่นอนชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกันด้วยเหตุนี้ หน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นธนาคารแห่งประเทศไทย หรือกรมสรรพากรจึงจำเป็นที่จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในการวางมาตรฐานการจำหน่ายหนี้สูญเอาไว้ว่า จะต้องมี การดำเนินการทางกฎหมายอย่างไร และผลปรากฏว่าลูกหนี้มีสถานะแห่งการชำระหนี้เป็นอย่างไร จึงจะถือว่าเป็นภาวะหนี้สูญที่เกิดขึ้น และสามารถจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ได้ต่อไป

2.2 หลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย

ความไม่แน่นอนชัดเจนเกี่ยวกับการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานการบัญชีดังกล่าวมาข้างต้น เป็นเหตุให้ธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำกับดูแลสถาบันการเงิน และจำเป็นต้องพิจารณาเกี่ยวกับคุณภาพสินทรัพย์ (Asset Quality) โดยเฉพาะสินทรัพย์ประเภทลูกหนี้ ซึ่งเป็นผลมาจากการประกอบธุรกิจการให้สินเชื่ออันเป็นธุรกิจหลักของสถาบันการเงิน จำเป็นที่จะต้องกำหนดมาตรฐานการจัดชั้นสินทรัพย์ของธนาคารแห่งประเทศไทยเอาไว้ เพื่อให้เป็นเป็นหลักเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดความชัดเจนแก่สถาบันการเงินในการถือปฏิบัติมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ประเทศไทยประสงค์ที่จะประเมินฐานะสินทรัพย์ของสถาบันการเงินแล้ว จำนวนลูกหนี้ที่เหลืออยู่ หรือที่คาดว่าจะสูญสูญไปนั้น ยังมีผลกระทบต่อมาตรการในการกำกับดูแลสถาบันการเงิน ในเรื่องของความมั่นคงเงินกองทุน (Capital Adequacy) การจัดการ (Management) ความสามารถในการหารายได้ (Earning) และสภาพคล่อง (Liquidity) อีกด้วย หากวิธีการหรือหลักเกณฑ์แห่งการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ หรือการจำหน่ายหนี้สูญ ไม่เหมาะสมกับสถานะความเป็นจริงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับลูกหนี้แล้ว ย่อมเป็นสาเหตุให้การกำกับดูแลสถาบันการเงินในเรื่องต่างๆ ผิดพลาดไปได้

1. ผลกระทบต่อความพอเพียงของเงินกองทุน (Capital Adequacy)

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ

ความพอเพียงของเงินกองทุนซึ่งสถาบันการเงินมีหน้าที่จะต้องดำรงเงินกองทุนเอาไว้ให้พอเพียงต่อสินทรัพย์เสี่ยงตามมาตรฐาน BIS (Banking International Settlement) ปัจจุบัน ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดจำนวนเงินกองทุนแบ่งออกเป็น 2 ชั้น กล่าวคือ เงินกองทุนชั้นที่ 1 จะต้องมีอัตราส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ของสินทรัพย์เสี่ยง และเงินกองทุนชั้นที่ 2 ต้องมีจำนวนสูงสุดไม่เกินเงินกองทุนชั้นที่ 1 โดยสถาบันการเงินต้องดำรงเงินกองทุนเมื่อสิ้นวันหนึ่งๆ เป็นอัตราส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 7 ของสินทรัพย์เสี่ยง¹ ทั้งนี้สินทรัพย์เสี่ยงดังกล่าวทั้งหมดนี้ให้ใช้มูลค่าตามบัญชี ณ วันที่รายงาน มาคำนวณคูณกับ อัตราเสี่ยงของสินทรัพย์เสี่ยงแต่ละประเภทที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดอัตราไว้ ซึ่งเริ่มตั้งแต่อัตราร้อยละ 0 จนถึงร้อยละ 1 เพื่อให้ได้ทราบผลลัพธ์ของสินทรัพย์เสี่ยงที่มีอยู่ทั้งหมด ก่อนที่จะนำเงินกองทุนที่สถาบันการเงินมีอยู่มาคำนวณเป็นอัตราส่วนกับผลลัพธ์ที่ได้ โดยจะต้องมีอัตราส่วนไม่น้อยกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด³

ด้วยเหตุนี้ มูลค่าของสินทรัพย์ประเภทลูกหนี้จากการให้สินเชื่อที่มีอยู่ในบัญชีจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่ออัตราส่วนการดำรงเงินกองทุนของสถาบันการเงิน หากข้อมูลทางบัญชีแสดงถึงจำนวนลูกหนี้ที่มีอยู่ในจำนวนที่สูงกว่าความเป็นจริงที่กิจการคาดว่าจะเรียกเก็บเงินจากลูกหนี้ได้ย่อมส่งผลให้กิจการเพียงดำรงเงินกองทุนเป็นอัตราส่วนกับจำนวนลูกหนี้ที่มีเหลืออยู่ตามบัญชีเท่านั้น แต่กิจการไม่จำเป็นต้องกันเงินสำรองเอาไว้เต็มมูลค่าของลูกหนี้ที่สงสัยจะสูญ ซึ่งแม้การดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงจะช่วยก่อให้เกิดความมั่นคงได้ระดับหนึ่งก็ตาม แต่การที่ทราบค่อนข้างแน่ชัดว่าลูกหนี้รายใดในจำนวนเท่าใดที่คาดว่าจะสูญแล้ว การดำรงเงินกองทุนต่อลูกหนี้ประเภทนี้ย่อมไม่เป็นการพอเพียง จำเป็นที่จะต้องมีการกันเงินสำรองหนี้สงสัยจะสูญไว้ในอัตราส่วนที่เหมาะสมมากกว่านี้ ปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีนโยบายให้สถาบันการเงินมีการกันเงินสำรองหนี้สงสัยจะสูญไว้ถึงอัตราร้อยละ 100 ของหนี้สงสัยจะสูญที่เกิดขึ้นในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี อันจะก่อให้เกิดความมั่นคงแก่สถาบันการเงินได้มากกว่าการดำรงเงินกองทุนเป็นอัตราส่วนต่อสินทรัพย์เสี่ยงเท่านั้น

¹ ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง การดำรงเงินกองทุนเป็นอัตราส่วนกับสินทรัพย์ และ ภาวะผูกพันของบริษัทเงินทุน อาศัยอำนาจตามมาตรา 4 และมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิต ฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522

² ข้อ 3 แห่งประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง การดำรงเงินกองทุนเป็นอัตราส่วนกับสินทรัพย์และภาวะผูกพันของบริษัทเงินทุน

³ ข้อ 4 แห่งประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง การดำรงเงินกองทุนเป็นอัตราส่วนกับสินทรัพย์และภาวะผูกพันของบริษัทเงินทุน

เมื่อมีการกันเงินสำรองหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่กฎหมายกำหนดแล้ว สถาบันการเงินย่อมมีสิทธิถือให้ลูกหนี้ที่สงสัยจะสูญแต่ไม่ได้ตัดออกจากบัญชีลูกหนี้ไปนั้น เป็นสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงเป็นศูนย์ กล่าวคือ จำนวนลูกหนี้สงสัยจะสูญดังกล่าวนี้ไม่มีความเสี่ยงที่จะต้องดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์ประเภทนี้อีกต่อไป ฉะนั้น ยิ่งกำหนดหลักเกณฑ์ให้สถาบันการเงินมีการพิจารณาตั้งสำรองหนี้สงสัยจะสูญเร็วเท่าใดย่อมก่อประโยชน์ให้แก่สถาบันการเงินเกี่ยวกับความมั่นคงได้มากขึ้นเพียงนั้น อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้สถาบันการเงินมีการกันสำรองหนี้สงสัยจะสูญในอัตราส่วนที่มากและรวดเร็วจนเกินไปก็อาจส่งผลเสียต่อการนำเงินไปลงทุนเพื่อหารายได้ให้กับสถาบันการเงิน ซึ่งทำให้ขัดกับหลักการหารายได้ให้แก่กิจการ (Earning) และไม่เป็นการส่งเสริมการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงินได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น หลักเกณฑ์หรือมาตรการที่จะให้สถาบันการเงินมีการกันเงินสำรองหนี้สงสัยจะสูญ ย่อมต้องให้อยู่ในภาวะการณและในจำนวนที่เหมาะสม มิได้มองในด้านความมั่นคง (Capital Adequacy) หรือในด้านการหารายได้ (Earning) ด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ต้องพิจารณาหาจุดกึ่งกลางที่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์มากที่สุดในทุกประการทั้งสองด้าน

สำหรับมาตรการในการจำหน่ายหนี้สูญ หรือการปิดบัญชีลูกหนี้ นั้น ตามมาตรฐานการบัญชีถือว่าหนี้สูญ (Bad Debt) เป็นรายจ่ายประเภทหนึ่งของกิจการ ซึ่งเมื่อภาวะหนี้สูญเกิดขึ้นมาแล้ว ย่อมส่งผลให้จำนวนสินทรัพย์ประเภทลูกหนี้ในบัญชีจำต้องตัดจำหน่ายออกไป โดยนำหนี้สูญดังกล่าวไปหักออกจากกำไรของกิจการ ทั้งนี้ หากส่งผลให้เกิดจำนวนที่ขาดทุนในรอบระยะเวลาบัญชีใดแล้ว เงินขาดทุนนั้นจำเป็นที่จะต้องนำไปหักออกจากเงินกองทุนของกิจการสถาบันการเงิน*

ถ้าหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญของสถาบันการเงินล่าช้าและสถาบันการเงินมีสิทธิที่จะไม่จำหน่ายหนี้สูญได้แล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อเงินกองทุนเนื่องจากในรอบระยะเวลาบัญชีใดระยะเวลาบัญชีหนึ่งหากสถาบันการเงินไม่มีการจำหน่ายหนี้สูญ ย่อมอาจทำให้รอบระยะเวลาบัญชีนั้นๆ แสดงผลการประกอบการออกมาว่ากิจการสามารถทำ “กำไร” และไม่มีผลขาดทุนที่จะนำไปหักออกจากเงินกองทุน ทำให้เงินกองทุนที่สถาบันการเงินมีอยู่ขณะนั้นมีจำนวนที่สูงกว่าความเป็นจริง และไม่เป็นการดำรงเงินกองทุนที่เป็นไปตามอัตราส่วนของกฎหมาย อันเป็นการกระทบ

* มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ.2522 “เงินกองทุน” ให้หักผลขาดทุนที่เกิดขึ้นในทุกงวดการบัญชีออกก่อน และให้หักค่าแห่งกู้ดวิลล์ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

ถึงความพอเพียงของเงินกองทุนประการหนึ่ง แต่สำหรับสถาบันการเงินที่มีการกันเงินสำรองหนี้สงสัยจะสูญไว้ก่อนเต็มจำนวนร้อยละ 100 แล้ว เงินสำรองดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความมั่นคงแก่สถาบันการเงินได้ โดยผลแห่งการจำหน่ายหนี้สูญจะไม่กระทบกระเทือนถึงความมั่นคง เนื่องจากได้มีการสำรองเงินไว้แล้วเต็มจำนวน แต่ความคลาดเคลื่อนของการจำหน่ายหนี้สูญอาจกระทบต่อหลักการกำกับดูแลสถาบันการเงินในหัวข้ออื่นๆ อันจะกล่าวต่อไป

2. ผลกระทบต่อการตรวจสอบคุณภาพสินทรัพย์ (Asset Quality)

หลักเกณฑ์การกำกับดูแลคุณภาพสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน โดยเฉพาะสินทรัพย์ที่เป็นลูกหนี้จากการให้สินเชื่อ เพื่อให้ได้ทราบถึงสถานะที่แท้จริงของสินทรัพย์ ว่ามีคุณภาพเป็นเช่นใด จำเป็นที่จะต้องแบ่งชั้นลูกหนี้เพื่อจะได้วางมาตรการในการติดตามตรวจสอบอย่างใกล้ชิดต่อไปในลูกหนี้รายที่เริ่มจะมีปัญหา จนกระทั่งถึงลูกหนี้ประเภทที่ไม่สามารถจะเรียกเก็บเงินได้อันจะทำให้กิจการสถาบันการเงินทราบถึงความเสี่ยง และดำเนินการหามาตรการหรือวิธีการในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาค่าที่จะเกิดขึ้นได้ต่อไป ลูกหนี้ที่อยู่ในชั้นสงสัยจะสูญ และลูกหนี้ที่อยู่ในชั้นสูญนี้ ก็เป็นหนึ่งในกลุ่มคุณภาพสินทรัพย์ที่สถาบันการเงินจะต้องจัดชั้นลูกหนี้เพื่อนำมาพิจารณาหาแนวทาง มาตรการและวิธีการในการแก้ไขต่อไป หากหลักเกณฑ์ในการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญ คลาดเคลื่อนหรือมีหลักเกณฑ์ไม่ชัดเจน ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการในการติดตามและเอาใจใส่ในคุณภาพของลูกหนี้ได้ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการประกอบกิจการสถาบันการเงิน

3. ผลกระทบต่อการกำกับการจัดการ (Management)

ภายหลังจากที่ได้มีการจัดชั้นลูกหนี้ (Credit Rating) เพื่อให้ได้ทราบคุณภาพของสินทรัพย์ที่สถาบันการเงินมีอยู่แล้ว ย่อมได้ข้อมูลที่สรุปเกี่ยวกับการบริหารสินเชื่อ หรือความมีประสิทธิภาพในการจัดการของสถาบันการเงินแต่ละแห่ง สถาบันการเงินใดที่มีจำนวนหนี้สูญอยู่ในปริมาณที่สูง ย่อมเป็นข้อมูลแสดงได้ว่าสถาบันการเงินนั้นมีการจัดการเกี่ยวกับการให้สินเชื่อซึ่งเป็นธุรกิจหลักของสถาบันการเงินอย่างไม่มีประสิทธิภาพที่เพียงพอ และต้องดำเนินการปรับปรุงกระบวนการจัดการให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ดังนั้น ข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สงสัยจะสูญ และหนี้สูญที่เกิดขึ้นในแต่ละสถาบันการเงินย่อมเป็นข้อมูลที่สื่อให้เห็นภาพพจน์ ต่อการจัดการของสถาบันการเงินนั้นๆ ข้อมูลทางบัญชีที่ผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนไปจากความจริงย่อมส่งผลกระทบต่อ การตรวจสอบหรือพิจารณาการจัดการของสถาบันการเงินนั้นได้

4. ผลกระทบต่อความสามารถในการหาเงินได้ (Earning)

เนื่องจากหนี้สงสัยจะสูญ และหนี้สูญในทางบัญชีแล้ว ถือเป็นค่าใช้จ่ายของกิจการ (Expense) ซึ่งจำเป็นที่จะต้องนำไปหักออกจากรายได้ของสถาบันการเงินที่ได้รับเสีย ก่อน จึงจะสามารถพิจารณาถึงความสามารถแห่งการหารายได้ที่แท้จริงของสถาบันการเงินได้ หากข้อมูลเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญมีความล่าช้าไปกว่าความเป็นจริงที่ควรจะมีแล้ว ย่อมทำให้ภาพรวมเกี่ยวกับจำนวนรายได้ที่สถาบันการเงินมีอยู่ในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีคลาดเคลื่อนไปด้วยเช่นเดียวกัน

5. ผลกระทบต่อสภาพคล่องของกิจการ (Liquidity)

เงินสำรองหนี้สงสัยจะสูญที่กั้นไว้ หรือหนี้สูญซึ่งกิจการจำเป็นที่จะต้องนำไปหักออกจากรายได้ซึ่งสถาบันการเงินได้รับในรอบระยะเวลาบัญชี ยังผลให้เงินสำรองหนี้สงสัยจะสูญ หรือเงินที่หักออกจากกำไรยังคงอยู่ในกิจการของสถาบันการเงิน ในรูปของเม็ดเงินตามบัญชีที่กิจการต้องเหลืออยู่เพื่อทดแทนสินทรัพย์ประเภทลูกหนี้ที่สูญเสียไป ดังนั้น จำนวนเงินดังกล่าวหากคงอยู่ในรูปของเงินฝากแล้ว ย่อมเอื้ออำนวยต่อสภาพคล่องของกิจการในกรณีที่สามารถนำมาใช้ชำระคืนให้แก่ประชาชนผู้เงิน เมื่อมีความประสงค์ที่จะถอนเงินคืนไปจากสถาบันการเงิน

เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบของจำนวนลูกหนี้ซึ่งปรากฏอยู่ในบัญชีของสถาบันการเงินแล้ว จะเห็นได้ว่ามีส่วนสำคัญต่อการกำกับดูแลสถาบันการเงินอยู่ไม่น้อย ด้วยเหตุนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในการวางหลักเกณฑ์การสำรองหนี้สงสัยจะสูญ (Reserve for Doubtful Debt) และการจำหน่ายหนี้สูญ (Bad Debt Written-off) ของสถาบันการเงิน เพื่อให้ได้ข้อมูลทางการเงินที่ถูกต้องและยังผลให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์แห่งการกำกับดูแลสถาบันการเงิน เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนผู้ฝากเงินกับสถาบันการเงินให้มากที่สุด

จากการศึกษาและพิจารณามาตรฐานการตั้งสำรองหรือเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญของธนาคารแห่งประเทศไทย สำหรับการสำรองหนี้สงสัยจะสูญนั้นหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ซึ่งพิจารณาจากสถานะของลูกหนี้ ประกอบด้วยหลักประกันต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นฐานะผู้ค้ำประกัน หรือหลักประกันอื่นๆ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์หรือข้อพิจารณาโดยทั่วไปที่กำหนดไว้กว้างๆ ให้สถาบันการเงินพิจารณาซึ่งมีความเหมาะสมและชัดเจนระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญนั้นถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดการปิดบัญชีที่ล่าช้ามากเกินไป โดยยังมีประเด็นปัญหาอยู่บ้างบางประการ ซึ่งอาจเป็นมูลเหตุให้การกำกับดูแลสถาบันการเงิน ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ ดังสรุปปัญหาความไม่ชัดเจนเหมาะสม ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยได้ ต่อไปนี้คือ-

2.2.1 ความแตกต่างของหลักเกณฑ์

เนื่องจากสถาบันการเงินที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย แบ่งแยกตามกฎหมายที่ให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยในการกำกับดูแลได้เป็น 2 พระราชบัญญัติ คือ พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 และ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ.2522 ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ออกประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติทั้งสองนี้ แต่ประกาศของธนาคารทั้งสองฉบับซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ในเรื่องเดียวกัน กลับวางหลักเกณฑ์วางระดับในการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญที่แตกต่างกันออกไป เป็นเหตุให้มาตรฐานการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญระหว่างธนาคารพาณิชย์ ภายใต้ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 กับ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเออร์ ภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ.2522 เป็นไปโดยไม่เท่าเทียมกัน

ยกตัวอย่างเช่น การสำรองหนี้สงสัยจะสูญของธนาคารพาณิชย์ ให้สำรองหนี้สงสัยจะสูญเมื่อธนาคารพาณิชย์ได้ “ดำเนินการคดีแล้ว” ไม่ว่าจะเป็นการฟ้องลูกหนี้ หรือได้ยื่นคำขอเคลียทรัพย์สินในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้อง หรือธนาคารพาณิชย์ได้ฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลาย หรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องในคดีล้มละลาย แต่สำหรับบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ หรือบริษัทเครดิตฟองซิเออร์เพียงแต่อยู่ในชั้น “จะดำเนินการคดี”

กล่าวคือ ยังไม่มีการดำเนินคดีต่อศาล แต่กำลังจะดำเนินคดีก็มีสิทธิที่จะสำรองหนี้สงสัยจะสูญในลูกหนี้รายนั้นได้แล้ว

นอกจากนี้ หลักเกณฑ์ที่บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ หรือบริษัทเครดิตฟองซิเอร์พบว่าลูกหนี้ดำเนินธุรกิจ เป็นเวลาดั้งแต่สามปีติดต่อกันขึ้นไป หรือ ลูกหนี้ค้างชำระดอกเบี้ย เป็นเวลาเกินกว่าหนึ่งปีขึ้นไป บริษัทเหล่านี้จำเป็นต้องพิจารณาสำรองหนี้สงสัยจะสูญแล้ว แต่สำหรับธนาคารพาณิชย์ยังมีข้อยกเว้นให้พิจารณาต่อไปด้วยว่า กิจกรรมของลูกหนี้มีช่องทางที่จะทำกำไรพอชดเชยผลขาดทุนได้อีกหรือไม่ หรือ ลูกหนี้แสดงให้เห็นได้หรือไม่ว่าธนาคารพาณิชย์จะได้รับชำระหนี้คืนเมื่อธนาคารพาณิชย์มีการเรียกให้ชำระหนี้ ถ้าเข้าข้อยกเว้นดังกล่าว ธนาคารพาณิชย์ก็มีสิทธิที่จะไม่ต้องตั้งสำรองหรือค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญได้

ข้อแตกต่างบางประการของหลักเกณฑ์การสำรองหนี้สงสัยจะสูญตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ระหว่างธนาคารพาณิชย์ กับ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์นี้ ทำให้ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่ได้มาตรฐานทั้งที่ดำเนินธุรกิจประเภทสถาบันการเงินเช่นด้วยกัน ซึ่งความแตกต่างนี้อาจนำไปสู่ความได้เปรียบเสียเปรียบในการประกอบธุรกิจได้ ดังนั้น จึงควรที่จะประกาศกำหนดให้สถาบันการเงินถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในการสำรองหนี้สงสัยจะสูญที่ถูกต้องตรงกัน

สำหรับการจำหน่ายหนี้สูญตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยภายใต้พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดหลักเกณฑ์แห่งการดำเนินการตามกฎหมายที่ชัดเจน เพื่อขยายความหมายของคำว่า “ได้ปฏิบัติการโดยสมควร เพื่อให้ได้รับชำระหนี้ แต่ไม่มีทางที่จะได้รับชำระหนี้แล้ว” แตกต่างไปจากการจำหน่ายหนี้สูญตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ.2522 ซึ่งมีได้กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการตามกฎหมายที่ชัดเจนเอาไว้ ความไม่ครบถ้วนชัดเจนของหลักเกณฑ์ดังกล่าว อาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความได้ว่าเมื่อใดที่จะถือว่าปฏิบัติการโดยสมควรแล้ว ปัญหาความแตกต่างเหล่านี้ควรได้รับการพิจารณาปรับปรุงให้เกิดความเหมาะสมและมีความสอดคล้องชัดเจนเช่นเดียวกันด้วย

2.2.2 วิธีดำเนินการทางกฎหมายในการจำหน่ายหนี้สูญ

หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งวางหลักเกณฑ์แห่งการดำเนินคดีแพ่ง หรือดำเนินคดีล้มละลาย จนถึงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งจึงต้องจำหน่ายหนี้สูญนั้น ขั้นตอนในบางระดับมีความแตกต่างกันไปจากหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร และขั้นตอนดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ในการถือเป็นภาวะหนี้สูญที่เกิดขึ้น หากเป็นขั้นตอนที่มีความเข้มงวดจนเกินไป ต้องใช้ระยะเวลาอันเกินควร และบางกรณีสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการดำเนินการโดยไม่จำเป็นแล้ว ควรที่จะปรับปรุงขั้นตอนดังกล่าวให้เกิดความเหมาะสมกับภาวะหนี้สูญมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้คุณภาพของสินทรัพย์ที่แท้จริงตามวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลสถาบันการเงิน และป้องกันปัญหาผลกระทบที่อาจมี ต่อเงินกองทุนอันเป็นความมั่นคงของสถาบันการเงินด้วย

ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับขั้นตอนการจำหน่ายหนี้สูญ ตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย คือ

1) ลูกหนี้หรือสิทธิเรียกร้องบางรายที่สถาบันการเงินมีอยู่เป็นจำนวนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่จะต้องเสียไปจากการดำเนินการทางกฎหมายแล้ว หากสถาบันการเงินเห็นว่าลูกหนี้รายนั้นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทางกฎหมายไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ สถาบันการเงินย่อมเลือกที่จะไม่ดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีได้ แต่หลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้จำหน่ายหนี้สูญเมื่อได้ดำเนินการฟ้องร้องคดีกับลูกหนี้เป็นคดีแพ่งหรือคดีล้มละลายแล้ว ซึ่งอาจเป็นเหตุให้สถาบันการเงินหลีกเลี่ยงไม่ตัดจำหน่ายหนี้สูญรายที่ยังไม่ได้ดำเนินการฟ้องร้องคดีดังกล่าวได้ และส่งผลให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพลูกหนี้ผิดพลาดไปได้ เนื่องจากลูกหนี้เหล่านี้ตามความเป็นจริงสถาบันการเงินถือว่าเป็นหนี้สูญแล้ว แต่สถาบันการเงินอาจยังไม่ปิดบัญชี แต่แสดงผลให้คงอยู่ในบัญชีลูกหนี้ หรือบัญชีหนี้สงสัยจะสูญ เนื่องจากสถาบันการเงินอาจถือว่ายังไม่ได้ปฏิบัติการให้ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่จะต้องจำหน่ายหนี้สูญตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย

2) การจำหน่ายหนี้สูญจากการดำเนินคดีแพ่ง หลักเกณฑ์ตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้จำหน่ายเมื่อมีการออก “คำบังคับ” ไว้เป็นประการสำคัญ เป็นเหตุให้ลูกหนี้บางรายที่ได้มีการจำหน่ายหนี้สูญตามหลักเกณฑ์ของกรมสรรพากรแล้ว ก็ยังไม่จำเป็นต้อง

จำหน่ายหนี้สูญตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นผลทำให้สถาบันการเงินมีสิทธิเลือกปฏิบัติได้ทั้งที่ภาวะหนี้สูญเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างเดียวกัน เพียงแต่หลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ยืดหยุ่นมากเกินไปกว่าหลักเกณฑ์ของประมวลรัษฎากรนั่นเอง ทั้งที่ตามวัตถุประสงค์แล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยควรที่จะประสงค์ให้สถาบันการเงินแสดงฐานะหนี้สูญที่รวดเร็วยิ่งกว่าหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร ซึ่งกรมสรรพากรควบคุมอยู่เสมอ เพราะธนาคารแห่งประเทศไทยไม่ต้องกังวลถึงเรื่องตรวจสอบว่าการหลีกเลี่ยงภาษีโดยพยายามถือว่าลูกหนี้เป็นหนี้สูญและเป็นรายจ่ายให้การคำนวณกำไรสุทธิ แต่หากมีการจำหน่ายหนี้สูญเร็วขึ้นเพียงใด ก็ย่อมก่อให้เกิดความมั่นคงแก่สถาบันการเงินมากขึ้นเท่านั้น เพราะหนี้สูญดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องการรับทราบและนำมาใช้ในการกำกับดูแลหรือตรวจสอบสถาบันการเงินให้ใกล้ชิดมากขึ้นเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่าภาวะหนี้สูญที่สถาบันการเงินเลือกที่จะจำหน่ายหนี้สูญได้ตามประมวลรัษฎากรแล้ว สถาบันการเงินก็สมควรที่จะมีหน้าที่ต้องจำหน่ายหนี้สูญตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยเช่นเดียวกัน เพื่อแสดงฐานะเกี่ยวกับสินทรัพย์ประเภทลูกหนี้ให้ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือ ผู้เกี่ยวข้องกึ่งงบการเงินดังกล่าวได้ทราบด้วยเช่นเดียวกัน ไม่ควรมีหลักเกณฑ์แห่งการจำหน่ายหนี้สูญที่ยืดหยุ่นมากเกินไปกว่าหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่รัดกุมและพยายามตรวจสอบสถาบันการเงินให้มีการจำหน่ายหนี้สูญได้ต่อเมื่อได้ดำเนินการตามกฎหมายอย่างชัดเจนและรัดกุมมากที่สุด เพื่อให้กรมสรรพากรยอมรับให้จำหน่ายหนี้สูญและถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากร

3) การจำหน่ายหนี้สูญจากการดำเนินคดีล้มละลาย หลักเกณฑ์ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ถือเป็นหนี้สูญเมื่อลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ “ครั้งที่สุด” แล้ว ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่ยืดหยุ่นและผ่อนผันให้สถาบันการเงินมากเกินไป ในลักษณะเช่นเดียวกับที่ได้กล่าวมาแล้วในการจำหน่ายหนี้สูญจากการดำเนินคดีแพ่ง ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่สถาบันการเงินอาจใช้เป็นประโยชน์ในการไม่ยอมตัดหนี้สูญออกจากบัญชี เป็นเหตุให้สถานะทางการเงินของบริษัทที่แสดงในงบการเงินคาดเคลื่อนจากความจริงได้ ทั้งที่สมควรถือเป็นรายจ่ายไปแล้ว เนื่องจากเมื่อเทียบกับหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรซึ่งควรเข้มงวดในการจำหน่ายหนี้สูญ ยังกำหนดให้สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้เมื่อดำเนินการแบ่งทรัพย์สินลูกหนี้ผู้ล้มละลาย “ครั้งแรก” ฉะนั้น เมื่อเป็นข้อเท็จจริงเดียวกัน จึงควรที่จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญของธนาคารแห่งประเทศไทยให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

เหล่านี้เป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับ หลักเกณฑ์การสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และ การจำหน่ายหนี้สูญของธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งควรที่จะพิจารณาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลสถาบันการเงิน โดยเฉพาะเกี่ยวกับคุณภาพของสินทรัพย์ประเภทลูกหนี้ซึ่งเป็นธุรกิจหลักของกิจการ อีกทั้งยังป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากความล่าช้าในการทราบข้อมูลเกี่ยวกับความสูญเสียสินทรัพย์ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าไป กำกับ ดูแล หรือแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นกับสถาบันการเงินได้ไม่ทันการณ์ต่อไปด้วย

2.3 หลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และ การจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากรนั้น จากการศึกษาสามารถประมวลประเด็นปัญหาต่างๆ ที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้ คือ

2.3.1 หนี้สูญ (Bad Debt) กับ ความสูญเสีย (Loss)

การจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ตาม ประมวลรัษฎากร มาตรา 65 ทวิ (9) ประกอบกฎกระทรวงฉบับที่ 186 พ.ศ. 2534 จำกัดเฉพาะหนี้จากการประกอบกิจการ หรือเนื่องจากการประกอบกิจการ หรือหนี้ที่ได้อบรมเป็นเงินได้ในการค้าอันใดก็ตามที่สูญหายไปนั้น ด้วยเหตุนี้ หากเป็นเรื่องของความสูญเสียในสินทรัพย์ของกิจการ เช่น การกระทำละเมิดโดยลัทธิ หรือยักยอกเงินของกิจการ ไม่ว่าจะมาจากพนักงาน ลูกจ้าง กรรมการของบริษัท หรือจากบุคคลภายนอก ซึ่งในทางกฎหมายแล้วถือว่ามูลหนี้ซึ่งเกิดจาก “นิติเหตุ” มิใช่เกิดจาก “นิติกรรม” ก็ถือว่าเป็นหนี้ในทางกฎหมายชนิดหนึ่ง แต่ถึงจะเป็นมูลหนี้ในทางกฎหมาย แต่ก็ไม่ถือว่าเป็นลูกหนี้จากการประกอบกิจการ หรือเนื่องจากการประกอบกิจการ

ความสูญเสีย (Loss) จากการกระทำละเมิด ซึ่งก่อให้เกิดมูลหนี้ในทางแพ่งขึ้นมาดังกล่าวนี้ จึงไม่ใช่มูลหนี้ที่เข้าหลักเกณฑ์การถือเป็นรายจ่ายตามมาตรา 65 ทวิ (9) แห่งประมวลรัษฎากร และความสูญุดังกล่าวนี้ ไม่ถือว่าเป็นผลเสียหายอันอาจได้กลับคืน เนื่องจากการประกัน หรือสัญญาคุ้มครองใดๆ ตามมาตรา 65 ตริ (12) แห่งประมวลรัษฎากร ดังนั้น ผลเสียหายชนิดนี้จึงไม่เป็นรายจ่ายที่ต้องห้ามในการคำนวณกำไรสุทธิตามประมวลรัษฎากร ตามมาตรา 65 แต่

อย่างไรก็ตาม กรมสรรพากรจึงได้วินิจฉัยในตอบข้อหารือว่ายินยอมให้สามารถถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณภาษีอากรได้ทันที โดยไม่ต้องปฏิบัติตาม ม. 65 ทวิ (9) ประกอบกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ตามคำวินิจฉัยตอบข้อหารือของกรมสรรพากรที่ กค.0802/9921

อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาโดยคำพิพากษาฎีกาที่ 4570/2536 ได้เคยวินิจฉัยว่าเป็น “ เมื่อกรรมการของโจทก์ยกยอดเงินของโจทก์ไป จะเป็นหนี้ที่เอามาจำหน่ายหนี้สูญได้หรือไม่ นั้น เห็นว่า ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 65 ทวิ (9) ที่ใช้บังคับในขณะนั้นบัญญัติว่า “ การจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ จะกระทำได้อีกเมื่อได้ปฏิบัติการโดยสมควรเพื่อให้ได้รับชำระหนี้แล้ว.....” หนี้ดังกล่าวมิได้กำหนดว่าจะต้องเป็นหนี้เฉพาะทางการค้าของโจทก์เท่านั้น หนี้ที่เกิดจากกรรมการของโจทก์ยกยอดซึ่งถือเป็นหนี้หนึ่ง ย่อมเป็นหนี้ที่สามารถจำหน่ายเป็นหนี้สูญได้ เพียงแต่โจทก์ต้องปฏิบัติการโดยสมควรเพื่อให้ได้รับชำระหนี้ ” ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความเสียหายที่มีใช้หนี้ทางการค้านี้ ศาลฎีกาถือว่าเป็นหนี้ที่สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์แห่งมาตรา 65 ทวิ (9) แห่งประมวลรัษฎากร แต่คำพิพากษาของศาลฎีกานี้ เป็นการวินิจฉัยตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรก่อนแก้ไข พ.ศ. 2526 ซึ่งมีได้จำกัดในเรื่องประเภทหนี้ที่สามารถจำหน่ายหนี้สูญเอาไว้ ฉะนั้น ไม่ว่ามูลหนี้เกิดจากเหตุใดก็ตามย่อมต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น

แต่เมื่อต่อมาได้มีการแก้ไขบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรให้การจำหน่ายหนี้สูญกระทำได้เฉพาะหนี้จากการประกอบกิจการ หรือ เนื่องจากการประกอบกิจการ ดังนั้น มูลหนี้อื่นๆ เช่น มูลหนี้จากการให้กรรมการ หรือพนักงานกู้ยืม โดยกิจการมีธุรกิจการขายสินค้าเชื่อเป็นหลัก หรือ มูลหนี้จากการกระทำละเมิด โดยบุคคลภายนอกหลักทรัพย์หรือยกยอดทรัพย์ มูลหนี้ดังกล่าวเหล่านี้ ไม่ถือว่าเป็นหนี้จากการประกอบกิจการ หรือเนื่องจากการประกอบกิจการ ย่อมไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรา 65 ทวิ (9) และเมื่อไม่ถือว่าเป็นมูลหนี้ที่เข้าหลักเกณฑ์ในมาตรา 65 ทวิ (9) แล้ว จึงมีปัญหามูลหนี้เหล่านี้เป็นเรื่องของการจำหน่ายหนี้สูญหรือไม่

ผู้เขียนเห็นว่ามูลหนี้ดังกล่าวนี้แม้จะเป็นมูลหนี้ตามกฎหมายอย่างหนึ่ง แต่จำต้องแยกพิจารณาออกจากกันระหว่าง “ ความสูญเสีย ” กับ “ หนี้สูญ ” เพราะต่างก็เป็นความเสียหายซึ่งควรถือเป็นรายจ่ายด้วยกันทั้งสิ้น หากมูลหนี้ซึ่งเกิดจากการละเมิดซึ่งถือว่าเป็นผลความสูญเสียของกิจการอย่างหนึ่งแต่ไม่สามารถถือเป็นรายจ่ายได้แล้ว เพราะไม่ใช่มูลหนี้ที่เข้าหลักเกณฑ์แห่งการจำหน่ายหนี้สูญ ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อกิจการ ด้วยเหตุนี้ ความสูญเสียจึงควรถือว่าเป็น

ไม่ใช่เรื่องของการจำหน่ายหนี้สูญ แต่เป็นเรื่องรายการรายจ่ายอีกประเภทหนึ่งซึ่งต้องแยกพิจารณาออกจากเรื่องลูกหนี้ และเมื่อไม่ต้องห้ามตาม มาตรา 65 ตรี (12) ย่อมสามารถถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากรได้ ตามแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตาม หากยังไม่ถือว่ามีความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วก็ไม่อาจถือเป็นรายจ่ายได้ ตามนัยแห่งคำพิพากษาฎีกาที่ 4172/2530 ซึ่งวินิจฉัยว่า “ ใบหุ้นหายไม่ทำให้สิทธิการเป็นผู้ถือหุ้นระงับ ดังนั้นจะตีราคาหุ้นสำหรับใบหุ้นที่หายแล้วจำหน่ายเป็นหนี้สูญตาม มาตรา 65 ทวิ (9) ไม่ได้”

การแยกพิจารณาว่าหนี้ในทางกฎหมายจะถือว่าเป็น “ความสูญเสีย” หรือ “หนี้สูญ” สามารถอาศัยกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะหนี้เข้ามาพิจารณาได้ กล่าวคือ หากเป็นการเสียหายจากการที่ลูกค้าซึ่งเป็นเจ้าของเงินไม่ยอมชำระหนี้คืนให้แก่กิจการย่อมเป็นเรื่องของหนี้สูญ แต่หากเป็นเรื่องที่กิจการเป็นเจ้าของเงินนั่นเองแล้ว แต่ถูกลักหรือยักออกไป มิได้เกิดจากการที่ลูกค้าไม่ชำระหนี้คืนให้ ย่อมเป็นเรื่องของความสูญเสีย ตัวอย่างเช่น สถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อให้แก่ลูกค้ารายหนึ่ง เมื่อถึงกำหนดชำระเงินงวดสุดท้าย โดยวิธีการปลดจำนองให้แก่ลูกค้า สถาบันการเงินโดยพนักงานของบริษัทได้ดำเนินการเก็บเงินมา แล้วยักออกเงินดังกล่าวไปเสีย กรณีเช่นนี้ถือได้ว่าพนักงานของบริษัทเป็นลูกจ้างและมีอำนาจในการกระทำการแทนบริษัทซึ่งเป็นนิติบุคคล เมื่อพนักงานรับเงินมาเรียบร้อยแล้วยอมถือได้ว่าบริษัทได้รับเงินมาเป็นของบริษัทตามกฎหมายแล้ว เงินจากการยักออกเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นความสูญเสียในสินทรัพย์ของกิจการ มิใช่หนี้สูญจากการไม่ชำระหนี้ของลูกค้าแต่อย่างใด

ต่างกับกับ กรณีที่สถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อให้กับพนักงาน กู้ยืมไปในทางธุรกิจต่อมาปรากฏว่าสถาบันการเงินถูกพนักงานหลอกหลวง โดยปลอมโฉนดที่ดินที่นำมาจำนอง กรณีเช่นนี้เมื่อสถาบันการเงินได้มีการส่งมอบเงินให้แก่ลูกค้าไปแล้ว เงินดังกล่าวลูกค้าเป็นเจ้าของมีสิทธิใช้เงินได้ตามกฎหมาย การที่ลูกค้าหลบหนีไปและสถาบันการเงินไม่สามารถบังคับเอาที่ดินซึ่งเป็นหลักประกันได้ตามกฎหมาย ย่อมถือได้ว่าหนี้จำนวนดังกล่าวเป็นหนี้ที่จะต้องนำมาพิจารณาหนี้สูญ

2.3.2 หลักเกณฑ์การเร่งรัดหนี้เบื้องต้น

กรณีที่สถาบันการเงินมีการตรวจสอบเร่งรัดหนี้เบื้องต้น และ ปรากฏหลักฐานชัดเจนเกี่ยวกับ สถานะของลูกหนี้ว่าไม่สามารถชำระหนี้ได้ ประกอบ หลักฐานเกี่ยวกับทรัพย์สิน

ของลูกหนี้ว่าไม่มีที่จะชำระหนี้ได้ดังกล่าวในบทที่ 3 นั้น ตามหลักเกณฑ์ของกฎกระทรวงฉบับที่ 186 พ.ศ. 2534 กำหนดให้แยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณี กล่าวคือ ต้องปรากฏว่า⁴

“ (ก) ลูกหนี้ถึงแก่ความตายเป็นคนสาบสูญ หรือมีหลักฐานว่าหายสาบสูญไป และไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้

(ข) ลูกหนี้เลิกกิจการ และมีหนี้ของเจ้าหนี้อย่างอื่นมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้อยู่ในลำดับก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ ”

ปัญหาจึงมีว่าหากลูกหนี้ตาย แต่มีทรัพย์สินที่จะบังคับชำระหนี้ได้ แต่อยู่ในบุริมสิทธิของเจ้าหนี้อย่างอื่น เช่น อยู่ในบังคับจำนองโดยมีจำนวนหนี้สินมากกว่ามูลค่าของที่ดิน จะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้หรือไม่ หรือ ในกรณีที่ลูกค้าเลิกกิจการตามกฎหมายและปรากฏว่าไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้เลย มิใช่มีหนี้ของเจ้าหนี้อย่างอื่นมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้อยู่ในลำดับก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้

ผู้เขียนเห็นว่า ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้ว ควรที่จะมุ่งตรวจสอบเกี่ยวกับความสามารถของลูกหนี้ว่ามีสถานะในการหารายได้หรือไม่ และสถานะทางทรัพย์สินในปัจจุบันสามารถบังคับชำระหนี้ได้หรือไม่ เมื่อปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าลูกหนี้ตายหรือเลิกกิจการไปแล้ว ซึ่งย่อมไม่สามารถหารายได้เพิ่มขึ้นมาได้อีก ประกอบกับ ทรัพย์สินไม่มีอยู่ที่จะบังคับชำระหนี้ได้ หรือ มีอยู่แต่อยู่ภายใต้บุริมสิทธิของเจ้าหนี้อย่างอื่นเป็นจำนวนมากกว่ามูลค่าทรัพย์สินมรดกแล้ว ก็ควรที่จะยินยอมให้จำหน่ายหนี้สูญได้โดยวิธีเร่งรัดหนี้เบื้องต้นได้เช่นเดียวกัน ฉะนั้น การที่แยกเงื่อนไขของการจำหน่ายหนี้สูญ ระหว่างการตรวจสอบพบว่าลูกหนี้ตาย กับ การเลิกกิจการ ออกจากกันจึงก่อให้เกิดปัญหาได้ว่าจะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้หรือไม่ หากลูกหนี้ตายโดยมีทรัพย์สินมรดกอยู่แต่อยู่ในบังคับแห่งบุริมสิทธิเจ้าหนี้อย่างอื่นมากกว่าทรัพย์สินมรดก หรือ ลูกหนี้เลิกกิจการโดยไม่มีทรัพย์สินใดๆ เหลืออยู่เลย

ด้วยเหตุนี้ หลักเกณฑ์ในการจำหน่ายหนี้สูญเบื้องต้นนี้ จึงควรพิจารณาสถานะทางทรัพย์สินประกอบกัน ระหว่าง กรณี “ ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินชำระหนี้ ” และกรณี “ ลูกหนี้มีทรัพย์สินแต่อยู่ในบุริมสิทธิของเจ้าหนี้อย่างอื่นเหนือทรัพย์สินทั้งหมด ” กล่าวคือ ไม่ว่าจะผลทาง

⁴ กฎกระทรวง ฉบับที่ 186 พ.ศ.2534 ข้อ 3 ฎีกาผนวก (3-ก) ทัชเล่มวิทยานพนธ์

ทรัพย์สินจะเป็นเช่นใด ก็สมควรให้จำหน่ายหนี้สูญได้ทันทีโดยไม่ต้องฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาล เช่นเดียวกัน

2.3.3 หลักเกณฑ์การดำเนินคดี

การดำเนินคดีเพื่อจำหน่ายหนี้สูญตามหลักเกณฑ์แห่งประมวลรัษฎากรนี้กรมสรรพากรถือการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากไม่ดำเนินคดีตามหลักเกณฑ์แล้วย่อมไม่สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ ทั้งนี้ไม่ว่าผู้ประสงค์จะจำหน่ายหนี้สูญ จะมีเหตุผลในการเรียกร้องให้ชำระหนี้เข้ามาเกี่ยวข้องก็ตาม ตัวอย่างเช่นคำวินิจฉัยกรมสรรพากรที่ กค.0802/22634 ลงบับลงวันที่ 24 ธันวาคม 2533

“ กรณีที่บริษัทลูกหนี้เป็นหนี้บริษัทเจ้าหนี้เป็นเงิน 5 ล้านบาท บริษัทเจ้าหนี้ได้นำคดีขึ้นสู่ศาลฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับบริษัทลูกหนี้ให้ชำระหนี้แก่บริษัทเจ้าหนี้ คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาล ผู้จัดการของบริษัทลูกหนี้ได้ยื่นข้อเสนอขอชำระหนี้ให้แกบริษัทเจ้าหนี้บางส่วนเป็นเงิน 2.5 ล้านบาท โดยจะมอบหลักทรัพย์สินได้แก่โฉนดที่ดินใช้หนี้โดยบริษัทลูกหนี้ (จำเลย) และบริษัทเจ้าหนี้ (โจทก์) ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันต่อศาล โดยบริษัทลูกหนี้ยอมรับว่าเป็นหนี้บริษัทเจ้าหนี้เป็นเงิน 5 ล้านบาทจริง แต่ขอชำระหนี้ให้บริษัทเจ้าหนี้เป็นเงิน 2.5 ล้านบาท โดยชำระเป็นที่ดิน หากลูกหนี้ผิดนัดยอมชำระหนี้ให้เต็มจำนวน 5 ล้านบาท ซึ่งศาลได้พิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว และบริษัทลูกหนี้ได้ปฏิบัติตามถูกต้องตามคำพิพากษาของศาลทุกประการ จึงทำให้บริษัทเจ้าหนี้ไม่อาจที่จะได้รับชำระหนี้เต็มตามจำนวน 5 ล้านบาท คงได้รับชำระหนี้เพียง 2.5 ล้านบาท ตามคำพิพากษตามยอม ตามข้อเท็จจริงดังกล่าวบริษัทเจ้าหนี้จะนำหนี้จำนวน 2.5 ล้านบาทที่ไม่ได้รับชำระหนี้จากบริษัทลูกหนี้ เนื่องจากได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาลจำหน่ายเป็นหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ไม่ได้ เพราะไม่ใช่เป็นหนี้ที่บริษัทเจ้าหนี้บังคับชำระหนี้ไม่ได้ เนื่องจากได้ฟ้องคดี และได้มีคำบังคับ แต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้”

ด้วยเหตุนี้ การวินิจฉัยตามหลักเกณฑ์แห่งกฎกระทรวงต้องพิจารณาโดยเคร่งครัดหากไม่เข้าตามหลักเกณฑ์แล้ว ไม่ว่าจะเนื่องมาจากเหตุผลใดก็ตาม ย่อมไม่สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ เพราะ กรมสรรพากรต้องการป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีโดยการจำหน่ายหนี้สูญ และร่วมมือกับลูกหนี้ให้ถือว่าเป็นหนี้สูญ ทั้งที่ความจริงยังสามารถที่จะดำเนินการบังคับชำระหนี้ได้ตามสิทธิเรียกร้องแห่งกฎหมายที่ตนเองมีอยู่ และลูกหนี้ก็มีทางที่จะชำระหนี้ได้ด้วย

สำหรับปัญหาที่เป็นประเด็นพิจารณาเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญชั้นดำเนินคดีตามกฎหมาย กระทั่ง ตามประมวลรัษฎากรนั้น แบ่งพิจารณาได้เป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้คือ.-

1) จำนวนหนี้ในการจำหน่ายหนี้สูญ

ตามหลักเกณฑ์ที่กฎกระทรวงกำหนด ได้แบ่งวิธีการจำหน่ายหนี้สูญแตกต่างกันออกไปตามจำนวนหนี้ของลูกหนี้แต่ละรายที่มีอยู่ว่ามีจำนวนมากน้อยเพียงใด ซึ่งการพิจารณาจำนวนหนี้ดังกล่าวนี้ มีปัญหาว่าจะพิจารณาเฉพาะหนี้เงินต้นค้างชำระ (Outstanding) ที่ลูกหนี้อยู่กับเจ้าหนี้ หรือ จะพิจารณาจำนวนหนี้ทั้งหมดที่สามารถจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น ทั้งนี้เพราะจำนวนหนี้ทั้งหมดซึ่งสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ในรอบระยะเวลาบัญชีได้ ย่อมรวมถึงหนี้ที่ถือเป็นเงินได้ในการคำนวณกำไรสุทธิตามเกณฑ์สิทธิ (Accrual Basis) ด้วย เช่น สถาบันการเงิน ต้องนำเอา “ดอกเบี้ยค้างรับ” (Interest Receivable) และ “ส่วนลดรับ” (Discount Received) จากการให้กู้ยืมเงินมารับรู้รายได้ (Income) ตาม ทบ.1/2528 และเมื่อจะจำหน่ายหนี้สูญก็สามารถถือเป็นรายจ่ายเนื่องจากหนี้สูญได้ ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาจำนวนหนี้จากหนี้เงินต้นค้างชำระ หรือ พิจารณาจากหนี้ทั้งหมดที่สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ ซึ่งทำให้ได้จำนวนหนี้ไม่เท่ากันนั้น อาจส่งผลต่อวิธีการดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญที่แตกต่างกันออกไปด้วย

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการพิจารณาจำนวนหนี้เพื่อเลือกวิธีการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ควรที่จะเลือกจำนวนหนี้ทั้งหมดที่สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้เป็นเกณฑ์ เนื่องจากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญนั้น มุ่งพิจารณาถึงจำนวนหนี้ทั้งหมดที่จะนำมาถือเป็น “รายจ่าย” ในการคำนวณกำไรสุทธิ ฉะนั้น วิธีการในการจำหน่ายหนี้นี้ย่อมต้องมีความรัดกุมมากขึ้นตามจำนวนหนี้ที่สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ทั้งหมดที่มากขึ้นตามไปด้วย ไม่ควรพิจารณาเพียงจำนวนหนี้เงินต้นเท่านั้นเป็นเกณฑ์ ด้วยเหตุนี้ หากจำนวนดอกเบี้ยที่รับรู้เป็นรายได้ไปแล้วนั้นอยู่ในอัตราที่สูงกว่า ย่อมอาจส่งผลต่อวิธีการจำหน่ายหนี้สูญที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย แม้เงินต้นจะเท่ากัน

จำนวนหนี้ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีปัญหาว่ากรณีลูกหนี้รายเดียวกัน แต่มีหนี้หลายจำนวน ดังนี้ จำต้องพิจารณารวมมูลหนี้ทุกจำนวนที่ถึงกำหนด และประสงค์ที่จะจำหน่ายหนี้สูญในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นเข้าด้วยกัน เพื่อให้ทราบจำนวนหนี้ทั้งหมดของลูกหนี้แต่ละรายที่ประสงค์จะจำหน่ายหนี้สูญในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น ว่าเข้าเงื่อนไขแห่งวิธีการจำหน่ายหนี้สูญตามเกณฑ์ใด

ทั้งนี้ หากลูกหนี้เป็น “มูลหนี้หลายรายต่างกัน” เช่น มีหนี้เงินกู้ หนี้אוכלתוןเงินหนี้ คำประกัน ซึ่งถึงกำหนดชำระไม่พร้อมกัน เมื่อเจ้าหนี้ดำเนินการกับมูลหนี้ใดมูลหนี้หนึ่งก่อนจนครบหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญแล้ว เจ้าหนี้สามารถนำผลแห่งการจำหน่ายหนี้สูญในคดีหนึ่ง ไปใช้กับมูลหนี้อื่นในภายหลังได้ โดยไม่ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ใหม่อีกรอบได้หรือไม่ กรณีนี้ กรมสรรพากรได้ตอบข้อหารือที่ กค.0802/16400 ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2530 ว่า

“ กรณีที่บริษัทฯ เป็นเจ้าหนี้ของลูกหนี้รายเดียวกันในมูลหนี้หลายรายต่างกัน ถ้าบริษัทฯ จะฟ้องลูกหนี้เพียงมูลหนี้เดียว และศาลได้มีคำบังคับแล้ว ในชั้นบังคับคดีปรากฏว่าลูกหนี้ ไม่มีทรัพย์สินที่จะถูกบังคับคดีเพื่อนำมาชำระหนี้ได้ บริษัทฯ สามารถนำผลของการบังคับคดีใน มูลหนี้ที่ได้มีการฟ้องร้องคดีนั้น ไปทำการจำหน่ายหนี้สูญในมูลหนี้อื่นที่ไม่ได้ฟ้องคดีของลูกหนี้ รายเดียวกันนั้นได้”

จากคำวินิจฉัยดังกล่าว ช่วยให้บริษัทฯ เจ้าหนี้สามารถจำหน่ายหนี้สูญในมูลหนี้รายอื่น ที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระได้โดยอาศัยผลแห่งการจำหน่ายหนี้สูญของลูกหนี้ในครั้งแรกได้ ซึ่งช่วยให้ สถาบันการเงินที่ปล่อยวงเงินสินเชื่อเป็นจำนวนหลายประเภท มีสิทธิที่จะไม่ต้องดำเนินคดีกับ ลูกหนี้รายเดียวกันแต่มีมูลหนี้ที่ถึงกำหนดชำระในภายหลังนั้นได้ ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดเงิน ค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องคดี และช่วยลดปริมาณคดีในศาลซึ่งฟ้องร้องเพียงเพื่อมุ่งหวังในการ จำหน่ายหนี้สูญเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ผลแห่งคำวินิจฉัยดังกล่าวก่อให้เกิดประเด็นปัญหาขึ้นแก่การจัดเก็บภาษี ของกรมสรรพากร เนื่องจาก หากสถาบันการเงินสามารถจำหน่ายหนี้สูญมูลหนี้รายหลังได้ โดยไม่ ต้องฟ้องร้องดำเนินคดีแล้ว กระบวนการในชั้นศาลที่จะเข้ามาช่วยตรวจสอบมูลหนี้ว่าชอบด้วย กฎหมายหรือไม่ และจะมีเป็นจำนวนเท่าใดนั้น ย่อมไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญใน มูลหนี้รายหลัง เป็นผลให้อาจทำให้เกิดการจำหน่ายหนี้สูญโดยไม่มีหลักฐานแห่งมูลหนี้ที่ชัดเจน อันไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงได้ นอกจากนี้ การนำผลแห่งการ บังคับคดีในการจำหน่ายหนี้สูญครั้งแรกมาใช้กับมูลหนี้ที่จะจำหน่ายหนี้สูญต่อไปนั้น การจำหน่าย หนี้สูญครั้งแรกควรเป็นการปฏิบัติตามเกณฑ์ในชั้นมีคำบังคับ และลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะชำระ หนี้ได้เท่านั้น หากการจำหน่ายหนี้สูญครั้งแรกเป็นเพียงชั้นศาลรับคำฟ้องเท่านั้น ย่อมไม่ควรที่จะ ยินยอมให้นำผลของการรับคำฟ้อง มาจำหน่ายหนี้สูญในมูลหนี้รายหลังได้โดยไม่ต้องมีการฟ้อง

ร้องดำเนินคดี เพราะเกณฑ์การรับคำฟ้องมิได้มีส่วนช่วยพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดๆ เกี่ยวกับสถานะของ ลูกหนี้ เพียงแต่เป็นการแสดงถึงการพยายามติดตามทวงถามของเจ้าหนี้ในมูลหนี้ที่มีการฟ้องร้องคดี เท่านั้น ต่างกับเกณฑ์การบังคับคดีซึ่งมีผลปรากฏชัดว่า ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดที่จะชำระหนี้ได้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การที่จะนำผลแห่งการบังคับคดีมาใช้ในการจำหน่ายหนี้สูญใน มูลหนี้รายหลังนั้น ควรจะนำเอาแต่ผลแห่งการบังคับคดีที่เป็นหลักฐานแสดงให้ปรากฏว่าลูกหนี้ ไม่มีทรัพย์สินที่จะชำระหนี้ได้เท่านั้น การที่ถือว่ามูลหนี้รายหลังไม่จำเป็นต้องฟ้องร้องคดีเลยทีเดียว อาจส่งผลต่อกระบวนการตรวจสอบมูลหนี้โดยคำพิพากษาประกอบกับคำบังคับของศาล เพราะ หากมูลหนี้รายหลังเป็นหนี้ที่มีจำนวนสูง กระบวนการทางชั้นศาลจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการ ตรวจสอบสถานะของมูลหนี้จนศาลเชื่อและมีคำพิพากษาประกอบกับคำบังคับ แต่ถ้าไม่มีการฟ้อง ร้องดำเนินคดีแล้ว มูลหนี้รายหลังจะไม่ได้รับการตรวจสอบโดยกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้การถือเอาผลแห่งการบังคับคดีในการจำหน่ายหนี้สูญรายแรกมาใช้กับการจำหน่ายหนี้สูญ ของมูลหนี้รายหลังจึงมีทั้งผลดีและผลเสียในขณะเดียวกัน

2) หลักเกณฑ์การรับคำคู่ความ

การจำหน่ายหนี้สูญลูกหนี้รายกลางซึ่งมีจำนวนหนี้ไม่เกิน 500,000 บาท กฎกระทรวง ต้องการผ่อนผันความเข้มงวดในการตรวจสอบมูลหนี้ และการติดตามเร่งรัดของเจ้าหนี้ จึงยังใช้ วิธีการฟ้องร้องคดีของเจ้าหนี้เป็นเกณฑ์ เมื่อศาลได้รับคำคู่ความไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง หรือคดี ล้มละลายแล้ว จึงจะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ โดยรับอนุมัติจากกรรมการบริษัทประกอบด้วย ตามกฎกระทรวงข้อ 5 (2) และ (3)

“(2) ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีแพ่ง และศาลได้มีคำสั่งรับคำฟ้องนั้นแล้วหรือ ได้ยื่นคำขอเฉลี่ยหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องในคดีแพ่ง และศาลได้มีคำสั่งรับคำขอ นั้นแล้ว หรือ

(3) ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลาย และศาลได้มีคำสั่งรับคำฟ้องนั้น แล้วหรือ ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และศาล ได้มีคำสั่งรับคำขอรับชำระหนี้แล้ว

ในกรณีตาม (2) หรือ (3) กรรมการ หรือหุ้นส่วนผู้จัดการของบริษัท หรือห้างหุ้นส่วน นิติบุคคลผู้เป็นเจ้าหนี้ ต้องมีคำสั่งอนุมัติให้จำหน่ายหนี้หนี้เป็นหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ภายใน 30 วัน นับแต่วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีนั้น ”

เกณฑ์การรับคำคู่ความนี้ กรมสรรพากรได้ประโยชน์จากการรับรู้ว่าคุณสมบัติการเงินได้พยายามที่จะติดตามเร่ร่อนนี้แล้ว และกระบวนการพิจารณาตรวจสอบคำฟ้องของศาลสามารถเชื่อถือได้ว่ามูลหนี้ที่ได้ฟ้องไปสมบูรณ์ถูกต้องในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกระบวนการตรวจสอบคำฟ้องของศาลเป็นเพียงกระบวนการตรวจสอบความสมบูรณ์ชัดเจนของคำฟ้องเท่านั้น หากได้มีผลต่อการพิจารณาลักษณะหนี้ที่แท้จริงแต่ประการใด⁵

เกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในชั้นรับคำคู่ความดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดประเด็นพิจารณาในกรณีที่ผลภายหลังต่อมาศาลได้พิพากษายกฟ้อง หรือจำหน่ายคดีไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ หรือพิพากษาให้โจทก์ได้รับชำระหนี้ไม่เต็มตามคำฟ้อง ดังนี้ ผลต่อการจำหน่ายหนี้สูญที่สถาบันการเงินได้ถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิไปแล้วจะมีผลเปลี่ยนแปลงหรือไม่

กรณีที่ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดี เช่น สถาบันการเงินซึ่งเป็นโจทก์นั้นถอนฟ้อง หรือทิ้งฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 176 บัญญัติว่า

“ การทิ้งคำฟ้อง หรือถอนคำฟ้องย่อมลบล้างผลแห่งการยื่นคำฟ้องนั้น รวมทั้งกระบวนการพิจารณาอื่นๆ อันมีมาต่อภายหลังยื่นคำฟ้อง และกระทำให้อำนาจกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งมิได้มีการยื่นฟ้องเลย แต่คำฟ้องใดๆ ที่ได้ทิ้ง หรือ ถอนแล้ว อาจยื่นใหม่ได้ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยอายุความ ”

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หากเป็นกรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องย่อมถือเสมือนว่าจำเลยไม่มีมูลหนี้ที่จะต้องชำระให้แก่โจทก์ ส่วนการจำหน่ายคดีมีผลในทางกฎหมายถือเสมือนว่าโจทก์ยังไม่มีคำฟ้องร้องคดีต่อศาล ด้วยเหตุนี้เมื่อผลแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งส่งผลให้ถือเสมือนว่าโจทก์ยังมีได้ดำเนินการฟ้องร้องคดี หรือฟ้องคดีแล้วแต่จำเลยไม่มีหนี้ต่อโจทก์ ดังนั้น การจำหน่ายหนี้สูญไปแล้ว จึงสมควรต้องถือว่าเป็นการจำหน่ายหนี้สูญที่ไม่ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์แห่งประมวลรัษฎากร และโจทก์มีหน้าที่ที่จะต้องนำหนี้ที่จำหน่ายหนี้สูญนั้นกลับมาคำนวณเป็นรายได้ใหม่ โดยถือว่าการจำหน่ายหนี้สูญในเบื้องต้นเป็นการจำหน่ายหนี้สูญโดยผิดพลาด ส่วนกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาไม่เป็นไปตามจำนวนที่ได้ฟ้องร้องและจำนวนที่ได้มีการจำหน่ายหนี้สูญ ย่อมต้องถือว่าคำพิพากษาเป็นผลยุติในเรื่องจำนวนหนี้ ฉะนั้น การจำหน่ายหนี้สูญที่ไม่เป็นไปตาม

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 18

คำพิพากษาจึงต้องดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้อง กล่าวคือ หากมีการจำหน่ายหนี้สูญมากกว่าจำนวนหนี้ตามคำพิพากษา ย่อมต้องนำส่วนต่างกลับมาถือเป็นรายได้ใหม่นั้นเอง อย่างไรก็ตาม ศาลจะไม่พิพากษาให้ได้เกินไปกว่าค่าฟ้อง⁶ ดังนั้น จึงไม่มีกรณีที่การจำหน่ายหนี้สูญจะน้อยกว่าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะต้องมีการจำหน่ายหนี้สูญเพิ่มมากขึ้นไปได้

กรณีแตกต่างไปจากการจำหน่ายหนี้สูญในชั้นบังคับคดี เช่น การจำหน่ายหนี้สูญในชั้นประนอมหนี้ในคดีล้มละลาย หากลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามคำขอประนอมหนี้ และมีการขอให้ศาลยกเลิกการประนอมหนี้ และพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย เช่นนี้ ข้อตกลงในการประนอมหนี้ก็เป็นอันถูกยกเลิกเพิกถอนไปในตัว ถือเสมือนหนึ่งว่าไม่ได้มีการประนอมหนี้กันเลย แต่การที่ศาลมีคำสั่งยกเลิกการประนอมหนี้ และพิพากษาให้ล้มละลายนี้ ไม่ควรมีผลทำให้การจำหน่ายหนี้สูญที่ได้กระทำไปแล้วในรอบระยะเวลาที่มีการประนอมหนี้ต้องถูกยกเลิกเพิกถอน และเปลี่ยนมาเป็นการจำหน่ายหนี้สูญในรอบระยะเวลาที่มีการพิพากษาให้ล้มละลายแทน เนื่องจาก กฎกระทรวงกำหนดแต่เพียงให้มีการประนอมหนี้กับลูกหนี้โดยศาลมีคำสั่งเห็นชอบเท่านั้น ก็สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ ไม่ต้องถึงขั้นที่ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย⁷ อีกทั้งมูลหนี้ จากการประนอมหนี้ก็มิได้เสียไป หรือต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนการฟ้องคดีแพ่ง อันจะกลับกลายเป็นไม่สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องปรับปรุงระยะเวลาในการจำหน่ายหนี้สูญแต่อย่างใด เพียงแต่หากมีการบังคับชำระหนี้เอาจากลูกหนี้ที่ตกเป็นคนล้มละลายได้ภายหลัง ก็ให้นำเงินที่ได้จากการบังคับชำระหนี้ในคดีล้มละลายที่ได้รับจากการแบ่งทรัพย์สิน มาถือเป็นรายได้ในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากรในรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับเท่านั้น

3) การจำหน่ายหนี้สูญกรณีมีหลักประกัน

กรณีที่สถาบันการเงินซึ่งมีหลักประกันในการให้สินเชื่อ นั้น เมื่อมีการผิคนัดผิดสัญญา ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้แก่สถาบันการเงิน สถาบันการเงินย่อมมีบุริมสิทธิที่จะฟ้องบังคับชำระหนี้เอา กับหลักประกันได้ ไม่ว่าจะ เป็นบุริมสิทธิจำนองหรือจำนำ ทั้งนี้ หากหลักประกันดังกล่าวยังมีมูลค่าที่คุ้มกับภาระหนี้สิน สถาบันการเงินไม่ควร มีสิทธิที่จะดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญได้จนกว่า จะได้มีการบังคับเอาชำระหนี้จากหลักประกันดังกล่าว และเหลือยอดหนี้สูญเสียก่อน เนื่องจากใน

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142

⁷ ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม . “เจาะลึกวิธีการจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ เพื่อประโยชน์ในการเสียภาษี” , นิตยสาร กระทรวงยุติธรรม คุณภาพ เล่มที่ 3 ปีที่ 40 : พฤษภาคม-มิถุนายน 2536 , หน้า 51 - 52

ขณะที่สถาบันการเงินยังมีหลักประกันอยู่นั้น สถาบันการเงินย่อมมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากหลักประกันดังกล่าวได้ ปัญหาเกิดขึ้นจากการที่กฎกระทรวงฉบับที่ 186 พ.ศ. 2534 กำหนดให้การจำหน่ายหนี้สูญลูกหนี้รายกลางที่มีจำนวนไม่เกินกว่า 500,000 บาท นั้น สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้เพียงชั้นศาลรับคำคู่ความเท่านั้น ทำให้เกิดประเด็นปัญหาว่ากรณีที่ถูกหนี้มีหลักประกันอยู่กับเจ้าหนี้ เจ้าหนี้จะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้หรือไม่ เพราะกฎกระทรวงดังกล่าวมิได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับสถานะทรัพย์สินของลูกหนี้เอาไว้ ต่างกับการจำหน่ายหนี้สูญลูกหนี้รายใหญ่ซึ่งมีมูลหนี้เกินกว่า 500,000 บาท ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสถานะทางทรัพย์สินของลูกหนี้เอาไว้ด้วย คือ “ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้” ดังนั้น หากเป็นกรณีที่มีหลักประกันแล้วย่อมไม่สามารถที่จะจำหน่ายหนี้สูญได้จนกว่าจะได้มีการบังคับขายหลักประกันนั้นมาชำระหนี้เสียก่อน เหลือมูลหนี้เท่าใดจึงนำมาพิจารณาต่อไปว่าเป็นหนี้สูญหรือไม่

ด้วยเหตุนี้ จึงอาจเป็นเหตุให้สถาบันการเงินที่มีมูลหนี้ประเภทลูกหนี้รายกลางไม่เกิน 500,000 บาท จำหน่ายหนี้สูญทันทีที่ศาลรับคำฟ้องของตน ทั้งๆ ที่มีหลักประกันค้ำกับหนี้ที่ลูกหนี้อยู่กับตนเอง เป็นผลให้การจัดเก็บภาษีของกรมสรรพากรไม่สามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย และส่งผลต่อการบรรลุถึงวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีอากรให้แก่รัฐ เนื่องจากการกำหนดหลักเกณฑ์ให้สถาบันการเงินสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ทันทีศาลรับคำคู่ความโดยมิได้กำหนดถึงหลักเกณฑ์แห่งสถานะของหลักประกันว่ามีอยู่หรือไม่

ปัญหาดังกล่าวนี้นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาในการฟ้องร้องดำเนินคดีแพ่ง เนื่องจากในการฟ้องร้องคดีล้มละลาย การขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย กฎหมายล้มละลายกำหนดให้บรรดาเจ้าหนี้ที่จะฟ้องคดีล้มละลาย หรือจะขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย ต้องแสดงทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่กับตนเป็นหลักประกันก่อน และใช้สิทธิเลือกที่จะสละหลักประกัน บังคับหลักประกันเอง ขอให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขายทอดตลาด หรือตีราคาหลักประกัน ตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย ทั้งนี้ หากเจ้าหนี้เลือกที่จะตีราคาหลักประกันแล้ว กรณีนี้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจไถ่ถอนทรัพย์สินตามราคานั้น ได้ถ้าเห็นว่าราคานั้นไม่สมควรซึ่งเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้การตีราคาทรัพย์เป็นไปอย่างเป็นธรรม กรณีที่เจ้าหนี้อาจมีฐานะเป็นเจ้าหนี้มีประกันแล้วไม่แสดงฐานะว่าตนเป็นเจ้าหนี้มีประกัน ย่อมถือว่าเอาเปรียบเจ้าหนี้อื่น ตามมาตรา 97 แห่ง

พระราชบัญญัติล้มละลาย บังคับให้เจ้าหนี้นั้นต้องคืนทรัพย์สินเป็นหลักประกันให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และหมดสิทธิเป็นเจ้าหนี้นี้มีประกันอีกต่อไป คงเป็นแต่เจ้าหนี้สามัญเท่านั้น⁸

ส่วนกรณีการขอลดหนี้ในคดีแพ่งนั้น แบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ การขอลดหนี้ทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 ซึ่งกรณีหากเป็นเจ้าหนี้นี้มีประกันแล้ว ย่อมไม่สามารถขอลดหนี้ทรัพย์ได้ เนื่องจากการขอลดหนี้ทรัพย์ต่อศาลในคดีที่เจ้าหนี้นี้ยื่นยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ก่อน เจ้าหนี้ผู้ขอลดหนี้ทรัพย์จะต้องแสดงให้ศาลเห็นว่าตนเองไม่มีทางที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ได้แล้ว สำหรับอีกกรณีหนึ่งคือ การขอรับชำระหนี้อย่างเจ้าหนี้จำนอง ตามมาตรา 289 ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ หากยื่นคำขอรับชำระหนี้เข้าไปในคดีที่เจ้าหนี้นี้ยื่นฟ้องและบังคับเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ติดจำนองอยู่กับตน เมื่อตนยื่นคำขอรับชำระหนี้อย่างเจ้าหนี้จำนองเข้าไป ศาลย่อมสั่งรับคำร้องขอของตนได้ โดยกรณีหลังนี้ย่อมอาจเข้าเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในทันทีที่ศาลรับคำร้องขอรับชำระหนี้อย่างเจ้าหนี้จำนอง

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า กรณีที่เจ้าหนี้นี้มีหลักประกันอยู่นี้ ไม่ควรที่จะยินยอมให้มีการจำหน่ายหนี้สูญได้ในทันทีที่ศาลรับคำฟ้องคดีแพ่ง หรือ รับขอลดหนี้จากการขอรับชำระหนี้อย่างเจ้าหนี้จำนองตามมาตรา 289 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ควรที่จะมีการบังคับขายหลักประกันดังกล่าวให้เสร็จสิ้นก่อน เพื่อให้ได้ยอดเกี่ยวกับจำนวนหนี้ที่สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ จึงจะยินยอมให้มีการจำหน่ายหนี้สูญในจำนวนดังกล่าวต่อไป ส่วนกรณีของการฟ้องหรือการขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายนั้น เนื่องจากมีกระบวนการที่จะกันส่วนของหนี้ที่มีหลักประกันเพียงพอที่จะชำระหนี้ได้อยู่แล้ว ดังนั้น จำนวนหนี้ที่เหลือมาดำเนินคดีต่อไปจึงเป็นจำนวนที่ไม่มีหลักประกันที่จะนำมาบังคับชำระหนี้ได้ เมื่อเป็นจำนวนที่ไม่สูงมากนัก กล่าวคือ มีหนี้ที่ประสงค์จะจำหน่ายหนี้สูญไม่เกิน 500,000 บาท จึงสมควรให้ผ่อนผันระดับแห่งการดำเนินการทางกฎหมาย เพียงศาลมีคำสั่งรับคำคู่ความในคดีล้มละลายก็เพียงพอที่จะจำหน่ายหนี้สูญได้เช่นเดิม

⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3491/2528 การละเว้นแจ้งเรื่องหลักประกันเกิดขึ้นโดยพลั้งเผลอมิได้ตั้งใจเอาเปรียบเจ้าหนี้อื่นๆ ศาลอาจอนุญาตให้แก้ไขข้อความในรายการแห่งคำขอรับชำระหนี้ให้ถูกต้อง และถ้าได้รับส่วนเฉลี่ยจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ไปบ้างแล้วโดยไม่ถูกต้อง ศาลจะกำหนดให้คืนส่วนแบ่งนั้นหรือจะกำหนดอย่างอื่นตามที่เห็นสมควรก็ได้ เพื่อให้เจ้าหนี้ทุกฝ่ายได้รับความยุติธรรม การขอแก้ไขดังกล่าวผู้ร้องมีสิทธิร้องขอได้ตราใดที่ยังมิได้มีการแบ่งทรัพย์ครั้งที่สุด ฉะนั้น แม้คำสั่งศาลเรื่องขอรับชำระหนี้จะถึงที่สุดแล้ว ผู้ร้องก็อาจร้องขอแก้ไขข้อความในคำขอรับชำระหนี้ได้

2.3.4 หลักฐานแสดงการตรวจสอบสินทรัพย์

การจำหน่ายหนี้สูญ มีหลักเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งอยู่ที่สถานะทางทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามกฎกระทรวงจะกำหนดสถานะของทรัพย์สินลูกหนี้ที่ใช้พิจารณาจำหน่ายหนี้สูญเอาไว้ว่าต้องเป็นกรณีที่ “ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะชำระหนี้ได้” ซึ่งสถานะดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นรายๆ ไป ซึ่งบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายที่ประสงค์จะจำหน่ายหนี้สูญ จำเป็นต้องหาพยานหลักฐานมาเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็น ปัจจุบันนี้ หลักฐานที่กรมสรรพากรยอมรับมากที่สุด เป็นหลักฐานที่ได้มาจากการดำเนินการชั้นบังคับคดี โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์บันทึกรายงานนำยึดว่าลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดที่จะบังคับชำระหนี้ได้ แต่ก็มิได้หมายความว่า จะไม่มีหลักฐานอย่างอื่นที่สามารถแสดงให้เห็นได้ว่าลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะชำระหนี้ เนื่องจากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสถานะทางทรัพย์สินของลูกหนี้ดังกล่าวนี้ ได้วางอยู่กระจัดกระจายไปตามวิธีการจำหน่ายหนี้สูญต่างๆ ดังนั้น แม้จะไม่มี การฟ้องร้องบังคับคดี และนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ เจ้าหนี้ก็ยังคงมีสิทธิที่จะจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ได้เช่นเดียวกัน

กรณีกลับกัน แม้จะเห็นได้ว่าลูกหนี้มีทรัพย์สินอยู่ แต่ถ้าทรัพย์สินดังกล่าวนี้ไม่สามารถที่จะบังคับชำระหนี้ได้ เนื่องจากกฎหมายห้ามมิให้บังคับคดีเอาไว้ กรณีนี้ก็อาจที่จะดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญได้ ทรัพย์สินที่ไม่อยู่ภายใต้การบังคับคดีนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285 บัญญัติว่า

“ ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ย่อมไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(1) เครื่องนุ่งห่มหลับนอน หรือเครื่องใช้ในครัวเรือน โดยประมาณรวมกันราคาไม่เกินห้าพันบาท ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลจะกำหนดทรัพย์สินดังกล่าวที่มีราคาเกินห้าพันบาท ให้เป็นทรัพย์สินที่ไม่ต้องอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นตามฐานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(2) เครื่องมือ หรือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการเลี้ยงชีพ หรือประกอบวิชาชีพ โดยประมาณรวมกันราคาไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท แต่ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขออนุญาตยึดหน่วงและใช้เครื่องมือหรือเครื่องใช้อันจำเป็นเพื่อดำเนินการเลี้ยงชีพ หรือประกอบวิชาชีพอันมีราคาเกินจำนวนราคาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจอนุญาตหรือไม่อนุญาตภายในบังคับแห่งเงื่อนไขตามที่ศาลเห็นสมควร

(3) วัตถุ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ทำหน้าที่แทน หรือช่วยอวัยวะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(4) ทรัพย์สินอย่างใดที่โอนกันไม่ได้ตามกฎหมาย หรือตามกฎหมายย่อมไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นมีลักษณะเป็นส่วนตัวโดยแท้ เช่น หนังสือสำหรับวงศตระกูลโดยเฉพาะ จดหมาย หรือสมุดบัญชีต่างๆ นั้น อาจยึดมาตรวจดูเพื่อประโยชน์แห่งการบังคับคดีได้ ถ้าจำเป็น แต่ห้ามมิให้เอาออกขายทอดตลาด

ประโยชน์แห่งข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ให้ขยายไปถึงทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งอันเป็นของภริยาหรือของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งทรัพย์สินเช่นว่านี้ตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้”

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 บัญญัติว่า

“ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอื่น สิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(1) เบี้ยเลี้ยงซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ และเงินรายได้เป็นคราวๆ อันบุคคลภายนอกได้ยกให้เพื่อเลี้ยงชีพเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร

(2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัดของข้าราชการ หรือลูกจ้างของรัฐบาล และเงินสงเคราะห์ หรือบำนาญที่รัฐบาลได้จ่ายให้แก่คู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น

(3) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดใช้ เงินสงเคราะห์ หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงาน ลูกจ้าง หรือคนงาน นอกจากที่กล่าวไว้ใน (2) ที่นายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้น หรือคู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้นเป็นจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร

(4) เงินฉาบปนกิจสงเคราะห์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับอันเนื่องมาแต่ความตายของบุคคลอื่น เป็นจำนวนตามที่จำเป็นในการดำเนินการฉาบปนกิจศพตามฐานะของผู้ตายที่ศาลเห็นสมควร

ในการกำหนดจำนวนเงินตาม (1) และ (3) ให้ศาลกำหนดให้ไม่น้อยกว่าอัตราเงินเดือนขั้นต่ำสุดของข้าราชการพลเรือนในขณะนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงฐานะในทางครอบครัวของ

ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและจำนวนบุพการี และ ผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย ”

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่ากรมสรรพากรควรพิจารณาถึงขั้นตอนการตรวจสอบของเจ้าหนี้ที่ดำเนินการ หากมีหลักฐานการตรวจสอบตามสมควรแล้ว เช่น ตรวจสอบ ณ ที่ทำการ ตรวจสอบ ณ ภูมิลำเนา ไม่ปรากฏว่ามีทรัพย์สินที่จะชำระหนี้ได้ ก็ควรถือว่าเป็นกรณีที่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะชำระหนี้ได้แล้ว มิใช่เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าต้องมีการดำเนินคดีความและต้องนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปดำเนินการยึดทรัพย์ และรายงานว่าไม่มีทรัพย์สินที่จะบังคับคดีได้เสมอไป เนื่องจากข้อมูลที่เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ และบันทึกลงในรายงานการลงยึดดังกล่าวนั้น ก็เป็นข้อมูลที่เจ้าหนี้ดำเนินการแสดงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีทั้งสิ้น

2.3.5 รอบระยะเวลาบัญชีในการถือเป็นรายจ่ายทางภาษี

ปัจจุบัน กฎกระทรวงฉบับที่ 186 พ.ศ.2534 ข้อ 7. กำหนดให้จำหน่ายหนี้สูญลูกหนี้รายกลางซึ่งมีจำนวนหนี้ไม่เกิน 500,000 บาท ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ศาลรับคำคู่ความ ประกอบกับการอนุมัติจากกรมการ โดยบทบัญญัติดังกล่าวเป็นไปตามหลักเกณฑ์แห่งการจำหน่ายหนี้สูญในชั้นศาลรับคำคู่ความ ซึ่งอาจมีปัญหาในการตีความกฎกระทรวงได้ว่าจำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่าลูกหนี้ยังมีทรัพย์สินที่จะบังคับชำระหนี้ได้อยู่หรือไม่ หรือเพียงแต่เจ้าหนี้หรือสถาบันการเงินดำเนินคดีแล้วก็สามารถจำหน่ายหนี้สูญ ทั้งที่ยังมีทรัพย์สินเป็นประกันอยู่

“ ข้อ 7. หนี้ของลูกหนี้รายใดที่เข้าลักษณะตาม ข้อ 3. และ ได้ดำเนินการตาม ข้อ 4 ข้อ 5 หรือ ข้อ 6 ครบถ้วนแล้วในรอบระยะเวลาบัญชีใด ให้จำหน่ายเป็นหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ และถือเป็นรายจ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น เว้นแต่กรณีตามข้อ 5 (2) และ (3) ให้ถือเป็นรายจ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีที่ศาล ได้มีคำสั่งรับฟ้องคำขอเฉลี่ยหนี้ หรือคำขอรับชำระหนี้ แล้วแต่กรณี ”

ด้วยเหตุนี้ กรณีมีประเด็นปัญหาสืบเนื่องมาจาก หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญของลูกหนี้รายกลางที่สถาบันการเงินเห็นว่าหนี้ของคนมีหลักประกันอยู่ และไม่ดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญไปในขณะที่ศาลรับฟ้อง หรือคำคู่ความอื่นๆ แต่ปรากฏว่าในชั้นบังคับคดีจึงกลับได้รับชำระหนี้จากหลักประกัน ไม่คุ้มกับหนี้ที่ลูกหนี้มีอยู่กับตน เป็นเหตุให้หนี้ที่สูญขึ้นมากภายหลังจาก

บังคับหลักประกันแล้วซึ่งอยู่ในรอบระยะเวลาบัญชีอื่น เป็นปัญหาว่าจะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้หรือไม่ เนื่องจากกฎกระทรวงกำหนดให้จำหน่ายหนี้สูญในรอบระยะเวลาบัญชีที่ศาลรับคำฟ้องรับคำขอเฉลี่ยหนี้ หรือคำขอรับชำระหนี้แล้วแต่กรณีเท่านั้น

ปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่ากรจำหน่ายหนี้สูญกรณีที่เจ้าหนี้มีหลักประกันนี้ ควรที่จะดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญภายหลังที่มีการบังคับขายหลักประกันและนำเงินมาชำระหนี้เรียบร้อยแล้ว โดยควรปรับปรุงการกำหนดหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญของลูกหนี้รายกลางนี้ให้มีความหมายเช่นเดียวกับการจำหน่ายหนี้สูญลูกหนี้รายใหญ่ โดยจำเป็นต้องพิจารณาถึงทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อนว่ามีอยู่ให้บังคับชำระหนี้ได้หรือไม่ หากยังมีทรัพย์สินที่สามารถบังคับชำระหนี้ได้แล้ว ก็สมควรให้สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ภายหลังจากที่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะชำระหนี้ได้แล้ว

เนื่องจาก หลักเกณฑ์แห่งกฎกระทรวงกำหนดให้จำหน่ายหนี้สูญของลูกหนี้รายใหญ่ได้เมื่อมีศาลมีคำบังคับและไม่มีทรัพย์สินของลูกหนี้ที่จะชำระหนี้ได้ ดังนั้น หากเป็นกรณีลูกหนี้รายใหญ่ที่มีหลักประกันอยู่ ย่อมยังไม่ถือว่าเป็นกรณีที่ไม่มีทรัพย์สินที่จะบังคับชำระหนี้ได้ ถึงแม้ว่าศาลจะได้มีคำบังคับแล้วก็ตาม แต่ภายหลังจากบังคับชำระหนี้เอาหลักประกันแล้ว เหลือยอดหนี้เป็นจำนวนเท่าใด ย่อมสามารถนำมาพิจารณาว่าเป็นกรณีที่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะชำระหนี้ได้อีกต่อไปหรือไม่ หากลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินแล้วก็ยอมจำหน่ายหนี้สูญในรอบระยะเวลาบัญชีที่ครบหลักเกณฑ์ได้

ฉะนั้น ในกรณีของลูกหนี้รายกลางซึ่งกำหนดขั้นตอนแห่งการดำเนินการตามกฎหมายที่ผ่อนผันลงมาในชั้นศาลรับคำคู่ความนั้น หากปรากฏว่าลูกหนี้ยังมีทรัพย์สินที่สามารถบังคับชำระหนี้ได้อยู่แล้ว ก็ไม่สมควรที่จะยินยอมให้มีการจำหน่ายหนี้สูญได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงทรัพย์สินอันเป็นหลักประกัน แต่ถ้าในขณะที่ศาลรับคำคู่ความลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะบังคับชำระหนี้ได้อยู่จริงแล้ว ก็สมควรให้มีการจำหน่ายหนี้สูญได้ในชั้นศาลรับคำคู่ความได้ ดังนั้น การที่กฎกระทรวงกำหนดให้มีการจำหน่ายหนี้สูญในรอบระยะเวลาบัญชีที่ศาลรับคำคู่ความเท่านั้น จึงก่อให้เกิดปัญหาได้ว่า กรณีที่บังคับเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ในภายหลังจากศาลมีคำบังคับแล้ว เหลือหนี้ที่สูญจริงๆ อยู่จะสามารถดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญในรอบระยะเวลาดังกล่าวได้หรือไม่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ สมควรให้มีการจำหน่ายหนี้สูญได้ทั้งในกรณีที่ศาลมีคำสั่งรับคำคู่ความ เมื่อมีข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่าลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะบังคับชำระหนี้ได้ และในกรณีที่ไม่มีหลักประกันอยู่ก็ยังไม่สมควรให้มีการจำหน่ายหนี้สูญในรอบระยะเวลาที่ศาลรับคำคู่ความ แต่ต้องให้มีการจำหน่าย

หนี้สูญได้ในรอบระยะเวลาที่มีการบังคับเอากับทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันเสียก่อน จนเหลือยอดหนี้ที่ไม่มีทรัพย์สินของลูกหนี้ที่จะบังคับชำระหนี้แล้ว จึงสมควรให้มีการจำหน่ายหนี้สูญในรอบระยะเวลาบัญชีดังกล่าว

เหล่านี้เป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับการถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญ ไม่ว่าจะนำไปหลักเกณฑ์ตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 หรือหลักเกณฑ์ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 พ.ศ. 2534 ตามประมวลรัษฎากร ซึ่งควรที่จะพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์การสำรองหนี้สงสัยจะสูญ และการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวให้เหมาะสมและชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจะขอกล่าวสรุปและเสนอแนะต่อไปในบทที่ 5.